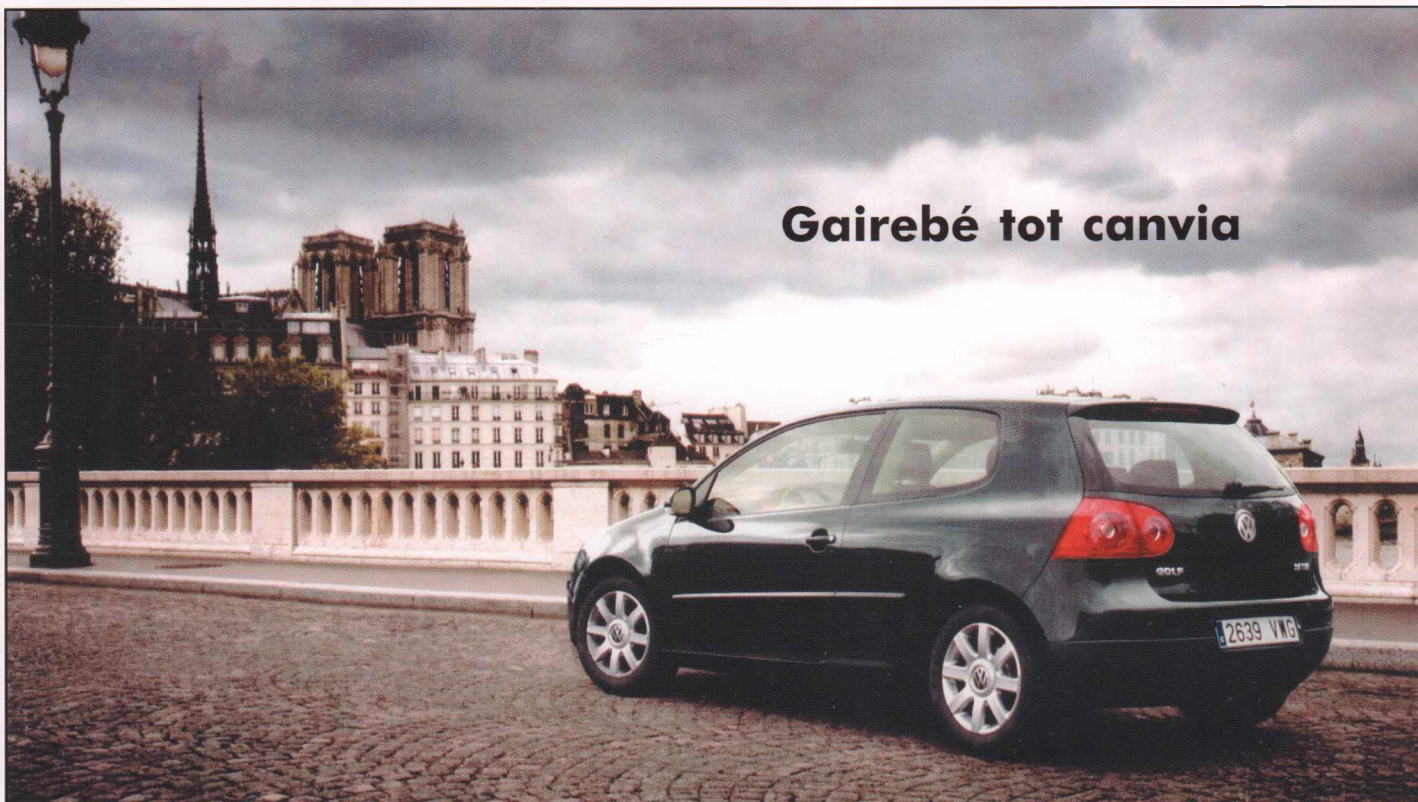

artil·letres

Núm. 38 • Castellar del Vallès • Març 2004 • 6€

Gairebé tot canvia

www.volkswagen.es

Si alguna cosa defineix l'essència de l'ésser humà des de la prehistòria fins als nostres dies és la capacitat gairebé obsessiva per canviar, per avançar, per progressar. Molt semblant és la història de Golf que des de fa anys lluita incansablement per superar-se una i una altra vegada.

Avui arriba el Nou Golf. El Golf de sempre en què tot canvia. O gairebé tot.

Perquè el seu esperit, estil i personalitat segueixen sent com els del primer dia.

Nou Golf. L'esperit permanenceix.

Nou Golf

Sarsa Vallès

Av. Sta. Eulàlia, 53 - Pol. Ind. Segle XX
Tel. 93 731 88 28 - 08224 Terrassa

Sarsa Vallès

Ctra. Sabadell-Prat, Km 6,4
Tel. 93 714 44 40 - 08211 Castellar del Vallès

Miquel Desclot
Riera Major

Versió anglesa d'Anna Crowe
Dibuix de Jordi Sarrate

*¿Fou per això
que el més gentil dels rius es plagué a fondre
el seu mormol amb els meus cants d'infant
i des de les vernedes i els sallents,
des dels guals i els rabeigs, alçà una veu
que fluí amb els meus somnis?*

WILLIAM WORDSWORTH, *El preludi*

*Was it for this
That one, the fairest of all rivers, loved
To blend his murmurs with my nurse's song,
And from his alder shades and rocky falls,
And from his fords and shallows, sent a voice
That flowed along my dreams?*

WILLIAM WORDSWORTH, *The Prelude*

Com es tenia
la libèl·lula blava
dalt de la tija,
revola la memòria
damunt brins molt més fràgils.

Watch it stand in air,
that blue-bodied dragonfly,
just above the stem,
like memory hovering
on far more fragile wisps, straws.

L'escoladissa,
provident, s'esborrava
d'uns ulls llançats a viure.
Aigua voluble,
avui els anys l'estergeixen
damunt sorra atzarosa.

Water, as it flowed,
provident, erased itself
from eyes intent on living.
Voluble water,
today, the years stencil it
on to chancy sand.

Corrent vivífic,
plasma de la muntanya
on conflueixen,
des de totes les venes
de l'organisme,
les olors i els murmuris,
els secrets tremolosos,
les visions captives
—peons de la memòria.

Life-giving current,
the mountain's very life-blood
gathers together
from every artery and vein
of the organism
the scents and the murmurings,
the dappled, trembling secrets,
visions the mind took captive—
memory's foot-soldiers.

Fugen les truites
entre els núvols que aixequen
a l'aigua viva
que a poc a poc desguassa
al pantà putrefacte.

The trout slip away
among the clouds that rise up
over the water
that drains, little by little,
into an evil-smelling mere.

Matriu de pedra grisa
per a les aigües àmniques
de la riera.
Terror de la fluència
que de sobte les xucla.

A matrix of greyish stone
for the amniotic waters
of the river-bed.
The terror of the flash-flood
carrying it all away.

Claríssims vespres
que pescàvem, descalços
a la riera,
els crancs de pinça enorme
amb què encara ens acusen!

Those bright, bright evenings
when we stood fishing, barefoot
in the torrent's flow,
and those huge-pincered crayfish
still waving disapproval!

Uns pocs segons
 espuenen
els llums en extingir-se.

A few seconds
 glittering
before all the lamps go out.

Les netes aigües
que al rabeig ens perfeien
amb dits de terrissaire
avui hi xarboten,
tenyides de nosaltres,
una vintena volta.

Transparent waters
that smoothed us off in the pool
with a potter's deft fingers,
splashing there today,
and stained with our former selves,
now for the twentieth time.

Les cueretes
vetllaven la creixença
dels joves músculs.
Els pollancs agitaven
promeses dringadisses.

The yellow wagtails
kept watch over our young limbs
while they were growing.
The poplars shook over us
their rustling promises.

Pel pont de fusta,
l'aigua passava l'aigua,
de terra en terra.

On the wooden bridge,
water passed over water,
earthenware to earth.

La nàiade i la dríade
se'ns disputaven
a l'ombrívol recolze.

Both the naiad and dryad
quarrelled over it
in the dark crook of the burn.

Tots els sentits encesos.

With every sense on fire.

Des de la riba,
ganivetes de roca
esperonaven
la descalça nuesa
dels turmells indecisos.

Calafatàvem,
a la coma joncosa,
galeres de joguina
per embarcar-hi
els tresors que ens urgia
salvar de la desfeta.

L'aigua s'enduia
la dolça olor estantissa
de la verneda
a la gorga que serva
les restes de naufragis.

Fronda excavada
per les aigües furtives
que ens alimenten
amb les escorrialles
del que fou opulència...

¿També tu reflueixes?

Les aigües roges
que la tempesta aviva
tot just revénen
a la trama d'artèries
on les tempestes coven.

Nodríem ales
amb plomatges vistosos,
com les cardines,
i, per joc, les batíem.

Per a un espai sense aire.

From the water's edge
razor-sharp ridges of rock
were as good as spurs
to floundering feet.

Caulkers, we fashioned
out of flowering rushes
our small, private merchantmen
and loaded them up
with treasure we simply had
to save from oblivion.

The water took on
the rank and sweetish odour
of the alder-grove
in the swirling pool that stores
flotsam from former shipwrecks.

Foliage thrown up
by the secretive waters
that feed, nourish us
with the residue and dross
of what once was opulence . . .

Are you too part of that flow?

The reddish waters
that the storm whips higher and
higher, have just reached
the network of arteries
where tempests are fomented.

We nourished those wings
that had beautiful plumage,
like the goldfinches',
and, for a joke, would flap them.

To make space where we had no air.

El cigne i l'àguila,
des de la nit antiga,
il·luminaven
els nostres vols ineptes
per la nit paorosa.

La llarga taula,
a la cuina sutjosa,
de nits llevava,
entre les altes ombres,
com una esgarripança
de pertinença mútua.

Al sostre es consumia
el lleu vol d'una efímera.

La merla d'aigua
enfondint galeries
en la fluència.

Fosc delit de romandre
damunt pedres girelles.

Per l'escomesa
dels nostres dits frisosos
de robinsons imberbes,
la tendra escorça
de l'acàcia rugosa
s'esberlava amb l'estrèpit
de la ruïna
per omplir la ribera
d'una olor embogidora
de regalèssia
—olor àcida i pura
de ritual atàvic
de mort i vida.

The Swan and Eagle,
out of their ancient darkness,
shed some light upon
those floundering flights of ours
through the fearsome night.

The long deal table
there in the sooty kitchen
seemed to bear fruit as night fell,
and join other tall shadows,
as though with the sudden chill
of mutual belonging.

On the ceiling a may-fly's
fluttering burned itself out.

There was the dipper
delving into passages
in the current's flow.

Dark delight of wandering
over those unstable stones.

Under the assault
of our impatient fingers—
beardless cruses that we were—
the soft, tender bark
of the mountain acacia
split asunder with the crack
of its undoing
filling the air beside the burn
with the intoxicating scent
of wild licorice—
the pure and acid savour
of atavistic ritual
of sheer life and death.

Al cap dels segles,
encara se m'aferren
als dits
 les fulles
dels verns que a destalades
sostreia de les ombres.

Al cap dels segles,
l'ombra em reclama els dits.

Tothora en dubte
entre la flor i la fruita,
la correntia.

Des de l'altura,
l'astor de la carena
ens ullprenia,
ocell d'experiència
immòbil com un símbol
sobre un niu d'innocència.

Zenit de la foguera,
l'òrfica lira
en fugaç consonància
amb les nostres espurnes.

Paraules adollades
arrossegant la llengua
del qui canta en la fosca
d'una ona a una altra.

Més avall, la resclosa
del molí
 sempre aguaita.

With the closing years,
they persist in clinging to
my fingers
 the leaves
of the alders that my axe-strokes
took from among the shadows.

With the closing years,
darkness calls my hands to account.

Every hour in doubt
between the flower and the fruit,
the flowing current.

From its vantage-point
high on the ridge the goshawk
cast its spell on us,
the bird of experience
motionless and heraldic
on a nest of innocence.

When August blazed down on us
it seemed the orphic Lyre
fleetingly played the same tune
as the one our small sparks sang.

Words that were poured out
dragging with them the slow tongue
of the singer in the dark
from one wave to another.

And further downstream, the mill
and its weir
 always waiting.

La mateixa aigua
que nodria de somnis
l'adolescència
infantà la cintura
del cos edènic
que ara viu de memòria.

The self-same water
that nourished us with its dreams
in adolescence
gave birth to the lovely waist
of Eve, an Eden
that lives on in memory.

Rec d'aigua clara,
rec de mort clara
esmunyint-se a dissoldre's
en el borbolleig tèrbol
de la nostra fluència.

Clear water channel,
path of clear-eyed death
sliding by to melt, dissolve
into the muddy seething
that is our own flow.

Ni un sol instant dubtava
el sallent de la gorga.

Not for a single instant
did the pool's whirlpool falter.

Gira la mola,
empesa per la fúria
del corrent jove,
entre parets palpades
per vetustes penombres.

The millstone's turning,
driven by the violence
of the young current,
between walls that are fingered
by old half-light, half-shadows.

Fa una pols fina
amb totes les engrunes
que la riera
servava, condormides,
entre còdols i molses.

It makes a fine dust
out of every speck and crumb
that the current's flow
was keeping, rocked and sleeping,
between pebbles and mosses.

I l'aigua se l'emporta,
dissolta en els reflexos.

And the water bears it off,
dissolved among reflections.

Fontclara, estiu de 1992

Pur silenci de la vida

*Coses gentils, prou duen llur greu significança:
però ens fallen els mots si el cor, trèmul, s'hi atansa.*

TAO TXIEN (versió de Marià Manent)

A la riera,
una cort de granotes
fan la nit fonda.

La jove gossa
—tan negra en l'herba tendra—
es precipita
darrere un vol de guatilles...
Alegria dels músculs!

Amb bec d'agulla,
una puput em truca
a la finestra.
En jo fer per respondre-li,
fuig, escarafallosa.

Al lluny, l'omeda
tremola, encara nua,
d'escuma rossa.
El corc del temps hi canta
amb nefasta sordina.

Life's Pure Silence

*In these things there lies a deep meaning;
Yet when we would express it, words suddenly fail us.*

TAO TXIEN (version by Marià Manent)

In the burn's shallows,
a court of raucous bullfrogs,
deepening the night.

The pup, a young bitch
—so black in the tender grass—
hurls herself headlong
pursuing a flock of quail ...
Muscles in sheer abandon!

With needle-like beak,
a hoopoe raps, summons me
to the window-pane.
When I go to answer him,
he runs away, in a great flap.

Over there, the elms
are trembling, still without leaves,
in a foam of gold.
Time's maggot sings among twigs
in muted, unchancy key.

El mussol xiscla
a la meva teulada.
¿Somia? ¿Plora?
Ara en sento les ungles
esgratinyant les teules.

The little owl shrieks
on the tiled roof of my house.
Dreaming? Or crying?
Now I can hear its talons
scrabbling over the pantiles.

¿Flames? ¿Preguntes?
Els caps de brot es drecen
a la figuera.

Flames? Or question-marks?
Pointed buds draw themselves up
on the fig's branches.

D'un marge a un altre
els cruixidells xerriquen
secretes xifres.
El garbí les esventa
d'un cap de dia a l'altre.

Field-edge to field-edge,
the corn-buntings are shrilling
coded messages.
The south-west wind's telling all,
all day long, from dawn to dusk.

Mig amagada
per la florida rosa
de les pomeres,
la negra flor del rostre
d'un pagès de sabana.

Lurking half-hidden
among the rosy blossom
on the apple-trees,
the black flower that is the face
of a savannah farmer.

En abocar-me
al pont de la riera,
un parell d'ànecs
—rodó ventall de seda—
s'envola entre les canyes.

As I lean over
the bridge above the river,
a pair of wild ducks
—a breeze from a round silk fan—
flies away into the reeds.

Als fils elèctrics,
un bitxac il·lumina
tota la tarda.

On power-cables,
a single stonechat lights up
the entire afternoon

La garbinada
el desmai abatia,
veles esteses.
Per la soca ferida
regala un pus d'erugues.

A wild south-wester
was bringing down the willow,
all billowing sails.
Out through the wounded trunk pours
a pus of caterpillars.

Crida la terra.
L'aire pertot s'encendra
i el sol delira.
El planeta es transforma.
Els saures es desvetllen.

The earth is shrieking.
Air is everywhere on fire
and the sun rages.
The world's becoming other.
The saurians are waking.

Arran de vespre,
el tènue bronz metàl·lic
del vol dels ànecs.
M'esgarrinx la cama
un brot d'espinaversa.

On the heels of dusk,
the thin, metallic whirring
of wild ducks in flight.
I flounder, scratching my leg
on a spiky christ's-thorn branch.

A entrada de fosc,
en algun hort que no veig,
un càvec distant.

As the darkness falls,
in some garden I can't see,
the scrape of a hoe.

El riu de boira
s'emmiralla en les aigües
del riu que el mena,
en paral·lel seguici,
fins a l'àvida gola.

The river of mist
is mirrored in the waters
of the one leading it,
in parallel procession
right into the open-mouthed gorge.

La terra molla
respira amb un bleix tebi
de dona nua
—intimitat sorpresa
de verge condormida.

The earth is wet now,
breathing with the mild panting
of a naked girl
—who wakes, taken by surprise—
like a drowsy young virgin.

A la teulada,
vora el fum que allibera
la xemeneia,
s'estarrufa les plomes
una cotxa fumada.

S'encrespa d'ones
un camp de teranyines
contra la posta.
En el perfum de l'aire
hi grilla alguna cosa.

Amb dents de serra
esporgo la morera
—ocell en branca.
Blavoses dents de serra
de puntetes s'acosten.

Tramuntanada.
Papers, llavors de somni,
tot m'ho esbarria.

Remoreig d'aigües.
S'adolla la memòria
a la font clara.

Up on the tiled roof,
next to the smoke that flies free
from the chimney-pot,
sitting, ruffling its feathers
is a smoky black-redstart.

It's crested with waves,
this field full of spiders' webs
against the sunset.
In the heavy-scented air
something is slowly opening.

With a steel-toothed saw
I hack at the mulberry
—a bird on a branch.
Bluish mountain peaks I see
bare their jagged teeth, steal near.

Gale-force, from the north.
My papers, all my dream-work,
everything scattered.

Murmur of waters.
Memory wells up, pours out,
here in the clear spring.

Fontclara, 1986-1988

Jacint Torrents

Encontres, figures, paisatges (III)

Branca florida de prunera. Rajola d'Iznik (s. xvi)
Mesquita de Rüsten Pasa. Istanbul

Istanbul al cor

Aquesta sèrie d'escrits no pretén ser, com deu haver anat endevinant el lector, cap guia de viatge.

Sols la recreació literària, i per tant molt personal, d'alguns episodis viscuts, d'uns panorames contemplats, dels contactes casuals amb algunes persones durant el viatge. "Els viatges en la joventut són una part de l'educació, i en la vellesa, una part de l'experiència", va escriure Francis Bacon, el pensador anglès del segle XVI. Reflectir, en una tria, doncs, aquestes marques que t'han deixat als ulls i a l'ànima és el que voldria fer arribar al benèvol lector que tingui la paciència de llegir-los. Amb el desig que no li caiguin de les mans, sinó que n'obtingui un merescut plaer. Una persona que llegeix es mereix el millor.

L'orant

Aquesta mesquita és de nova construcció. Es veu moderna. Té un aire de templet grec, i s'alça un parell de metres sobre el terra. Amb columnes a l'entrada i un fris amb inscripcions de l'Alcorà, fa una porxada d'ombres que ofereixen al creient un bon recer del sol. Entrem al jardí de l'entrada on hi ha bancs sota els arbres, i rosers que s'enfilen per les tanques del clos. Ens hi asseiem per reposar de la caminada.

Pel carrer passa el tramvia, que fa un xerrie prim i lleuger. És un carrer principal. Bo i asseguts, veiem a l'altra banda una farmàcia, una agència de viatges, quatre botigues, la gent que va amunt i avall.

Hi ha un treballador de la mesquita que rega arbustos i rosers amb una regadora metàl·lica antiga i rovellada. De tant en tant entra al recinte algun home que sembla que s'adreça a unes dependències, potser uns lavabos, perquè en torna a sortir al cap d'una estona. Adossades a una paret lateral hi ha les fonts de les ablucions i uns bancs de pedra. Tot respira netedat. La calor de primera hora de la tarda es deixa sentir, feixuga i humida. Tot sembla mantenir-se latent en l'espera que comenci a girar la marinada.

(*) Sura 89. L'Alcorà, Barcelona 2001, Traducció de Miquel de Epalza.

Ara passa davant nostre un home jove, correctament vestit a l'europea. Camisa blanca, de màniga curta, i corbata; pantalons blau marí i sabates. A la mà una cartera de pell negra. Ben clenxinat, sense bigoti. Enfila les escales i s'atura davant la porta tancada de la mesquita, es descalça i queda amb mitjons (*El terra que trepitges és sagrat, Moisès: descalça't*), deixa la cartera en terra i alça els braços fins a mig cos en actitud d'oració, les mans girades cap al cel. Inclina el cap, sembla que tanqui els ulls, no sentim què diu, ens queda una mica lluny.

Ara s'agenolla, els braços elevats encara. Ara s'ajup inclinant el cap fins a terra, quiet, silenciós, sumit en una adoració que posa els pèls de punta. Al cap d'una estona s'alça i, pas a pas, lentament, repeteix el ritual. Aquest creient de la modernitat islàmica prega sol, sense companyia, fidel als seus principis o a la seva actitud profunda. Potser encara ha de dinar. No hem pas sentit el crit del muetzì. Ni cap altra persona l'ha secundat. L'estona d'oració no ha estat pas curta.

Abans de marxar, es calça de nou les sabates, s'ajusta la camisa, pren la cartera, i passa devotament una mà per les rajoles blaves de la paret de l'entrada. Les acarona amb delicadesa. En la calma de la tarda, ha irradiat transcendència i dignitat. Imatge bella de l'orant, que desprèn aures de llum, flaixos de tendresa sobre el mosaic de la mesquita.

M'hi he acostat. Els signes cal·ligràfics són bells. Llàstima de no saber l'àrab. Potser hi ha escrits aquests versets tan bells de l'Alcorà:

Anima assossegada!

Torna al teu Senyor,

Satisfeta d'haver fet bé tots els teus deures!

Entra en el grup dels Meus servidors i adoradors!

Entra en el Meu paradís, en el Meu jardí! ()*

Navegació pel Bòsfor

Eminönü, el port d'Istanbul, té l'animació que dona el moviment dels transbordadors que van cap al mar Negre o cap al mar de Màrmara, els paquebots que es traslladen entre Europa i Àsia, les barques que s'enfilen cap al Corn d'Or, el pas dels grans creuers del Mediterrani, el trasllat de mercaderies...

Participa de la mateixa animació de la ciutat.

Comercial al cent per cent, els seus carrers, bars, places i botigues són plens de vida. Essent Istanbul, des de sempre, cruïlla i lloc d'encontre entre civilitzacions, els seus habitants han desenvolupat un caràcter amabilíssim, cordial, molt agradable. Estableixen qualsevol negociació comercial des de l'interès inicial per la persona, des de l'hospitalitat, des de l'acolliment. Saber d'on ets, com te dius, fer-te seure, oferir-te un te de poma, saber si t'agrada la ciutat, dir quatre paraules en la teua llengua, comentar-te llocs comuns i universals... són els prolegòmens imprescindibles abans d'intentar vendre't unes sabates, una catifa o un kilim. Es tracta d'oferir i d'obtenir un tracte satisfactori per a ambdues bandes en qualsevol relació comercial.

A Eminönü, per un preu enraonat, hem llogat una barca cobertada, de passeig, per fer una excursió d'un dia pel Bòsfor fins a les envistes del mar Negre —zona militaritzada i inviable per ara. Compartim el vaixell amb una parella de joves catalans i una de biscaïns. Comanda l'embarcació el vell capità Bayran Ilman, que només parla turc. Resseguint la costa europea, fem parades en diferents punts d'interès, i arribem fins a Anadolu Kavagi a prop del mar Negre, un petit poblet de la banda asiàtica, on sota els tendals d'un establiment del petit port mengem un deliciós llobarro a la planxa. Tornem després per aquest cantó, també fent alguna parada. A Kuzgunkuk, una altra petita localitat costera del Bòsfor asiàtic, compro uns rosaris musulmans, de grana blava, que serveixen per invocar devotament els noranta-nou noms de Déu. I el viatge s'acabarà en un esplèndid capvespre de ràpida posta de sol, grisa i liliàcia, sota transparències de núvols esfilagarsats, per l'estuari del Corn d'Or.

El viatge ha estat molt agradable. Hem pogut veure les magnífiques —majestuoses, immenses, acolorides— cases d'estiueig que voregen l'estret pel cantó europeu, amb embarcaments i platges privades, amb preciosos enjardinaments, estàtues, i boscos. Hem fregat una petita illa amb instal·lacions del Galatassarai. De lluny hem besllumat les bases militars del políticament poderós exèrcit turc, estratègicament dissimulades en els amagatalls del rocós sector asiàtic. Quan ens hem arrambat a la costa se'ns han acostat, nedant perillósament —amb el disgust del capità Ilman—, jovenets que aborden la barca pel darrere i es tornen a capbussar amb xiscles de vitalitat i alegria.

El dia és radiant de sol, de llums i de colors diversos sobre les aigües que solquem tranquil·lament. En un moment determinat, vorejant Àsia, en un petit port, la noia basca, es fixa que hi ha una barca que duu el nom pintat de "Rosinante" (sic). La biscaïna ha estat gairebé sempre seriosa i callada. Però ara se li il·lumina el rostre, s'aixeca i, doctoralment, triomfalment, dictamina tot assenyalant l'indret: "Donde se demuestra que el Quijote és universal! Vamos... el libro más leído del mundo!". I es torna a asseure, cofoia i relaxada, com si l'hagués escrit ella.

Al cap d'uns instants, però, el seu cervell deu haver reflexionat sobre el que ha dit. I, tot mirant-nos, matisa: "Bueno..., el más leído debe ser la Biblia... digo yo, pero, vamos... si no el primero, el segundo más leído del mundo, seguro". I, ara que li sembla que ha posat ordre en el món, en el seu món, —primer Déu, després l'Imperi—, somriu segura i satisfeta.

Quan fem aquestes afirmacions universals tan categòriques, en queden al marge moltes civilitzacions i cultures, però a molts occidentals tant se'ls en dona. Hi ha un tipus d'europeu —i no cal dir un tipus de nord-americà—, orgullós, neci i prepotent, que menysprea el que desconeix i no coneix el que es vana de saber. Perquè, tot seguit, la biscaïna diu: "Yo no los he leído, pero algún día lo haré".

En acabar el viatge, quan ens acomiadem, després de comentar a tot el grup, amb la seva cara amarga, que el Bòsfor és "como la ría de Bilbao, pero en grande, total que no sé para qué hemos venido", li concedeixo en el meu interior el títol de "Turista que no hauria de sortir mai de casa", "Nosa dels viatgers", "Entrebanca entre les cultures", per estreta de mires i curta de gambals. Faria bé de quedar-se a casa llegint. El seu home ens mira amb resignació i va fent fotos cap a una altra banda.

Yusuf als banys turcs

La gran plataforma de marbres grisos és càlida. M'hi estiro al damunt en un cantó, sota la volta, al bell mig de la sala. Contemplo la immensa cúpula, perforada amb minúscules finestretes circulars. Són com estrelles. Matisen la claror d'una radiació solar que ara, a primera hora del matí, ja és intensa. I que, des de dins d'aquesta mena de rusc, es percep escassament.

*Oh dia, aixeca't, els àtoms dansen,
L'Amat brilla com el sol,
l'enamorat gira com un àtom
prop d'Aquell per qui el firmament
i l'atmosfera dansen.*

Em vénen al cap aquests versos de Rûmî, el místic persa del segle XIII, fundador dels dervixos dansants, dins l'espiritualitat del sufisme, que reposa a Konya, al sud d'Ankara. La seva densitat espiritual perdurarà sempre dins l'Islam, malgrat l'escassa tolerància de què gaudeixen avui a Turquia els seus seguidors.

Acaba de marxar l'únic client i quedo sol amb els meus versos al *hamam* de Çimberlitas, construït al segle XVI per Sinan, el magnífic arquitecte, l'artífex d'una multitud de monuments a Istanbul.

Bo i estirat, veig com penja del punt central de la cúpula una bombeta d'intensitat irrisòria. En la humitat de l'ambient, en el silenci del lloc, enmig d'aquest vapor lleuger, evanescent i càlid que et cala fins al moll dels ossos, aquesta pobresa lluminosa em produeix un plàcid assossegament. Marbres grisosos, blancs i negres. Tot és auster. Ran de la paret d'aquesta mena de temple circular hi ha unes quantes absidioles amb fonts d'aigua freda i d'aigua calenta, amb cassoles per a refrescar-se o escaldufar-se, segons vingui de gust. Amb bancs de marbre per asseure's i conversar.

Al *hamam* s'hi accedeix des del carrer per una porta senzilla. I de seguida s'entra en un pati interior cobert, voltat per uns quants pisos de fusta, amb baranes on s'estenen les tovalloles i els llençols per cobrir-se durant la sessió. En aquests pisos hi ha les cambres per canviar-se i guardar la roba. Cambres que tenen una llitera per reposar després del bany.

Al vestíbul hi veig els altres servidors de l'establiment, asseguts als sofàs. Grosses panxes, bigotis, cares rodones. Llegeixen els diaris, prenen te, badallen. Un passadís condueix al bany de les dones, que em diuen que és semblant al dels homes. Després de canviar-me a la cambreta d'un pis alt, baixo les escales de fusta, travesso la sala tebiona intermèdia i entro al *hararet* o sala calenta, la de la gran cúpula.

Hi he entrat embolicat amb un llençolet de quardres que em cobreix de cintura a turmells, i amb unes sabatilles espartanes. Mai no m'havia tapat tant per banyar-me. El pudor és aquí la norma. No s'hi admet la nuesa, ni el vestit de bany. Cal

anar ben embolicat amb aquest llençol. La imaginació occidental ha tergiversat aquestes pràctiques d'higiene i de relax orientals. El mosso que m'acompanya també va cobert amb els mateixos llençols. És un home de faccions dures, massís. M'ha dit amb gestos que anés fent i que al cap de mitja hora, més o menys, ja vindria.

A mida que m'he anat entebiant dins d'aquest àmbit, m'he anat sentint estovat, encantat, endormiscat. M'assec en un pedrís de marbre, prop d'un absis lateral i em refresco de la xafogor amb bols d'aigua freda, que després alterno amb bols d'aigua calenta. Els minuts se'm fan eterns. El silenci del lloc, la llum tènue, m'hi ajuden.

Al capdavall deu haver passat la mitja hora i entra el mosso. Em fa estirar de panxa enlaire damunt la plataforma central. Pren una coixinera, la mulla, i l'ensabona amb un pastilla de sabó perfumat. La frega i la frega amb ella mateixa, fins que en fa brollar una escuma abundant i blanca. L'alça amunt com si fos la paperina d'un pastisser que ha de posar la nata sobre el pastís i veig com cau un devessall d'escuma blanca i de bombolles sobre el meu pit. És l'espectacle. Amb un guant de teixit aspre em frega, amb força, braços, esquena, pit, cap, espatlles, cuixes, peus. Només li cal un picador per estovar-me. Després m'esbandeix amb galledes d'aigua calenta i freda. M'estremeixo.

Em fa asseure. Només parla turc. Diem quatre paraules universals. Barcelona, el "Barça", els Jocs Olímpics, i para de comptar. Em diu que es diu Yusuf, Josep. I que si tot ha anat "good". Bé, fins ara molt bé... Perquè ara m'agafa el coll, la columna, el cap, els braços, i em fa petar tots els ossos. Cruixeixen les vèrtebres, grinyolen les cervicals, se m'allarguen les extremitats. El deixo fer. És qüestió d'abandonar-s'hi sense resistències. Tampoc sabia com presentar batalla. Em sento rebregat com una coca. Quan acaba la sorpresa d'aquesta tortura inesperada, em torna a abocar galledes d'aigua freda. Em deixo caure estirat sobre el marbre, cantant l'última antífona. Se'n va el meu botxí, i quedo esterrecat, abatut, en un relax profund.

Al cap d'una bona estona surto. Vaig fins a la sala tèbia. Allí em puc eixugar, en Yusuf m'entortolliga el cap amb un turbant, em cobreix les espatlles, em faixa el cos amb tovalloles seques, com una mòmia. Sense alè, pujo com puc les escales de fusta fins a la cambreta. M'estiro a la llitera. No paro de suar, de respirar profundament, d'anar

fent sons breus, em deixo anar. Mitja hora, una hora? En el deixondiment el temps s'atura.

Després, un cop vestit, baixo a la sala principal. M'abandono en un sofà i em porten suc de taronges espresmudes i diaris del país. Els servidors del *hamam* atenen nous clients que van entrant. Miro les fotos dels diaris turcs. L'alfabet prou és occidental, però no entenc res. Atatürk féu una revolució modernista per europeitzar Turquia i esborrar les restes de l'imperi Otomà: va introduir l'alfabet llatí, va induir i suggerir per a les dones vestuari i costums occidentals, va suprimir per decret alguns signes d'identitat turca, va reformar profundament l'ensenyament, va laïcitzar l'estat.

L'estada al bany turc ha durat ben bé un matí. Ara em faria dur a coll-i-be o en ambulància fins a l'hotel. No puc dir fava. Però és migdia. I ni que sigui a pas lent, cal continuar el camí i les descobertes. En sortir, Yusuf em fa una reverència mentre somriu, mofeta, sota el bigoti. No, la cara que faig no és d'espant, no. És aquest sol intens que m'esclata al damunt en sortir sa i estalvi al carrer.

Pierre Loti

Vorejant el llarg braç del Corn d'Or, passat el darrer pont, el taxi ens ha dut fins al poblet d'Eyüp, al capdamunt de l'estuari. I d'allí s'ha enfilat fins dalt d'un turó on hi ha un cafè, amb una agradable terrassa sobre el Corn. És el cafè de Pierre Loti. Els carrers són mal asfaltats, polsosos, amb cases baixes de deficient construcció, com se solen trobar als barris senzills de les ciutats del Pròxim Orient. El taxista ens diu que ens espera a la plaça —el descampat— de davant del cafè perquè no trobaríem, després, cap sistema de retorn i aquest és un racó una mica perdut entre els turons d'Istanbul.

Una parra extensa s'enrama damunt les taules de l'allargassada terrassa. Hi ha gent que beu *ayran*, el iogurt líquid del país; hi ha parelles que miren enllà, cap a la llum de la tarda que es colga i que banya l'horitzó de fúcsies intensos, òxids brillants, taronges fulgurants. El braç d'aigua ample i estàtic ens dóna profunditat: les aigües són blavors fosques que suggereixen la calma. El Corn d'Or no reflecteix l'esclat daurat que, segons la tradició, li dóna el nom, sinó la creixent industrialització de les seves ribes. Al davant un illot verd. Tots els costats d'aquests turons són un ex-

tens cementiri: esteles de marbre, foscos xiprers, Mediterrani pur. Enllà: més barris d'Istanbul, minarets que perfilen les línies visuals per al record, gavines que xisclen.

Aquí, a Eyüp, que ara és una barriada del gran Istanbul, visqué Pierre Loti, pseudònim de Julien Viaud. Aquest oficial de marina, escriptor i viatger francès dels segles XIX i XX, és autor d'una quarantena d'obres que abasten viatges i aventures pel món més exòtic als ulls d'un europeu del seu temps: la Xina, l'Índia, el Japó, el Marroc, l'illa de Pasqua, Jerusalem, Tahití, Islàndia... Fou un autor d'èxit. S'atribueix a una novel·la seva, segurament biogràfica —*Madame Chrysanthème*—, el llibret de *Madama Butterfly*, la delicada òpera de Puccini. Aquest establiment on es diu que solia pujar a fer el cafè l'ha fet més famós que no pas els seus llibres.

Perquè gairebé tota la seva producció ha passat de moda i avui ens cau de les mans. Josep Pla diu que és un "escriptor sense línies, insegur, plujós". Les seves novel·les no són veritables novel·les i els seus llibres de viatges tenen un to insípid i descafeïnat que no suscita cap interès. Roland Barthes, al seu recull d'assaigs *El grau zero de l'escriptura* (1972), diu que llegir *Aziyadé* és com sentir parlar del temps que fa: no diu res, perquè no té altre "disegni que dir el "res" de la seva vida, evitant de construir-la en Destí". A totes les èpoques hi ha hagut autors d'una buidor esfereïdora. També avui sota la bandera d'una certa modernitat literària hi ha autors —i pintors i músics i cineastes— que no tenen res a dir, i, malgrat tot, prolífics.

Aziyadé és un seguit de textos —anècdotes, cartes, dietaris, impressions— que divaguen ran de l'enamorament del protagonista —Loti— i d'una noia —*Aziyadé*— d'Eyüp. Pierre Loti havia voltat mig món, s'havia enamorat diverses vegades i havia cosit i estripat unes quantes relacions. Sembla que l'amor d'*Aziyadé* —que alguns diuen si no era un noi, com l'Albertine de Proust— el va tocar profundament. Tota la vida la va recordar. Per cercar la seva tomba va tornar a Eyüp al cap dels anys. Un cop trobat el sepulcre, va robar l'estela de marbre i se la va endur cap a França, per venerar-la en una mena de casa-santuari a Rochefort-sur-Mer. L'accent de la novel·la rau, però, no sobre la passió amorosa de la parella, sinó sobre l'exotisme d'un món —l'otomà— que desapareixia, farcit amb les esfilagarsades digres-

sions d'un dandi de temperament exaltat, imma-
dur.

L'amor de Pierre Loti, però, se l'enduu la ciu-
tat: "Oh! Istanbul! De tots els noms que encara
m'encisen, aquest és sempre el més màgic [...] en
altre temps hi vaig passar els dies més inoblida-
bles de la meua vida [...] Constantinoble és l'úni-
ca ciutat del món on m'he barrejat de debò amb
la vida del poble —en la vida d'aquest poble ori-
ental, sorollós, acolorit, pintoresc". D'aquí que
en l'univers dels tòpics turístics vagin de bracet
tots dos noms: Istanbul i Pierre Loti, constituït
aquest com a símbol de l'europèu que va estimar
Turquia.

Amic del Soldà i dels califes, fou escollit com a
membre de l'Acadèmia Francesa, per unanimitat,
als 41 anys, desbancant Zola. Hi pesava de segur
l'interès polític. No li van fer cap favor. Loti ha
deixat d'interessar. En canvi, Zola s'aguanta. Ai
las, que en pot ser d'efímer l'èxit literari...! I com
pot donar-te la fama qualsevol niciesia, com el fet
de prendre un cafè...

Eyüp, al voltant de la mesquita

I baixem amb el taxi fins a Eyüp, on acabarem
de passar la tarda. La vila és important. A la mes-
quita de marbres blancs hi ha la tomba d'Eyüp
Ansari, company de Mahoma, màrtir i sant de gran
devoció dins l'Islam. El sepulcre és dins una ca-
pella on la gent entra i resa en silenci o amb mur-
murs i recitacions i amb gran respecte. Les dones
amb el cap cobert, tothom descalç. Alguns passen
les granes dels rosaris musulmans. El lloc trans-
met pau, religiositat. Els pelegrinatges hi són ha-
bituals. No cridem l'atenció i ens captenim entre
la gent que omple la capella.

La mesquita té una gran plaça al davant. Hi ha
una font amb brollador que refresca l'ambient,
bancs per seure, un parc de sorra perquè els nens
hi juguin, arbres que fan ombra. Hi ha molta ani-
mació. L'entrada principal us fa entrar en un
claustre també d'ombres, que enquadra robustos
plàtans. En un cantó del claustre hi ha la capella
d'Eyüp Ansari, tota ella revestida per dins i per fora
amb els bellíssims mosaics blaus d'Iznik. També hi
ha la font de les ablucions. Pel cantó oposat s'entra
a la *camí*, la gran sala d'oració de la mesquita.

Mesquites d'Istanbul: ¡Quanta harmonia en
aquests interiors immensos, on l'arc i l'ogiva con-
figuren el buit i matisen la llum. On les rajoles

decorades amb clavells, roses, tulipes i xiprers, i
les cal·ligrafies sagrades sadollen la mirada. On
les acolorides i confortables catifes acomoden el
cos perquè l'esperit s'assereni. I on el despu-
llament de representacions i el silenci us endin-
sen en les profunditats del Misteri!

A la mesquita és la festa de la circumcisió. Grups
familiars ben mudats amb els nens vestits amb els
mateixos tipus de vestits de les nostres primeres
comunions, de blanc, però a la turca: altes gorres
militars, galons daurats, capes i succedanis d'es-
pases, penjolls. Es fan retrats. Ara davant les re-
frescants fonts, ara davant el plàtan enorme del
claustre de la mesquita. A l'ombra s'hi està bé.
Més enllà, en un mercat a l'aire lliure, amb mol-
tes parades, alguns adults compren obsequis per
a aquests infants. També s'hi ven roba, ventalls,
records, rosaris, joguines... Els nois fan encara
bona cara. Després de la intervenció hauran de
ser mimats i consolats, mentre a casa la família ho
celebrarà amb menges, danses i cançons.

Mirant d'estar discretament entre la gent, do-
nant l'almoïna preceptiva per al manteniment de
la mesquita i per a les obres de caritat, hem pogut
badar i contemplar la pau de les mesquites bui-
des, les grans mesquites d'Istanbul: la mesquita
Blava, la Nova, la de Solimà, la de les Tulipes...
Santa Sofia, que en fou el model arquitectònic, és
avui un museu sempre ple de gent i de bastides de
restauració. Algunes nits hi ha un espectacle de llum
i so. Sota il·luminacions fantàstiques dialoguen la
mesquita Blava i Santa Sofia, repassant els avatars
de la història. De la Blava són d'una gran bellesa
les rajoles d'Iznik, l'antiga Nicea, la ciutat de tants
concilis decisoris en el primer cristianisme.

Avui, a l'antiga Bizanci, els cristians orientals
són quatre gats. I amb tot, el patriarca ecumènic
de Constantinoble presideix en l'honor els orto-
doxos de tot el món. Amb serioses dificultats, cer-
tament, perquè els cristians orientals de Turquia
viuen sota sospita, i pateixen limitacions en lli-
bertats i drets bàsics. L'estat es diu laic, però, ne-
cessitat de forjar un sentiment patriòtic, que no
pot ser racial —massa ètnies—, recorre a l'Islam
com a nexa que aglutina les gents del país. Una
possible entrada a la Unió Europea hauria de fer
valdre els drets humans per a tothom.

"Y allá a su frente Estambul"

Büyükkada és la més gran de les illes del Prín-

cep (Kizil Adalar). Aquest arxipèlag, situat dins el mar de Màrmara, és un lloc de descans i estiuig per als istanbulencs, a només una hora de navegació de la gran ciutat. Les quatre illes habitades no admeten la circulació de cotxes, fora de l'ambulància, els bombers i altres serveis públics. S'hi ha de circular en faetó, en calessa, en carro o a cavall. Büyükada té bones carreteres per enfil·lar-se en aquests mitjans de transport cap als boscos dels turons. Des d'allí es veuen les cales de sorra blanca. En aquests boscos de pi mediterrani, la gent hi fa barbacoes, els infants juguen al futbol i les famílies s'esplaien —havent “aparcats” degudament el cavall amb el morrió ple de palla, i la tartana ben falcada.

Aquí i allà hem vist el que no veiem mai: un avançament de calesses al galop, mentre us en ve una altra en direcció contrària. O el canvi de cavalls en determinats punts de les carreteres, com en les postes antigues. I la tèbia olor natural de les “deixes” orgàniques dels equins, que recollirà al vespre la brigada de neteja. Anar en cotxe de cavalls, a una velocitat lenta i pausada, us dona la possibilitat de percebre el món amb més detall i d'una forma no gens atabalada.

Al número 55 de l'elegant carrer de Cankaya hi va viure Trotski durant uns quants anys, un cop expulsat de la Unió Soviètica el 1929. Hi va escriure alguns llibres sobre la Revolució Russa. Al cap d'uns anys va iniciar el periple que el duria a França, a Holanda i a Mèxic, on finalment moriria a mans de Ramon Mercader, un compatriota català, l'any 1940. Les illes del Príncep eren un lloc de repòs de gent adinerada, de cases luxoses, d'hotels molt cars. Hi havia monestirs ortodoxos, plens de monjos. Avui hi viuen armenis, grecs, jueus i turcs. Els edificis religiosos s'han anat restaurant. Les illes encara són un lloc car i, per tant, tranquil. Els dies festius, en canvi, hi arriba molta gent amb el transbordador a passar-hi la jornada, a banyar-se, a fruit de la naturalesa i del silenci ambiental.

Aquesta tarda de diumenge, el ferry de tres pisos que ens retorna a Istanbul, al port de Sirkeci, a tocar del pont de Gàlata, va ple de gent, tothom ben assegut. És prou espaiós com per passejar-s'hi i acostar-se a les cobertes i contemplar el mar i les costes. A la part asiàtica del mar de Màrmara es veuen algunes urbanitzacions d'elevats blocs de pisos. En el trajecte ens acompanyen les gavi- nes, desesperades per caçar al vol la molla de pa

que els pugui llençar un infant. S'acosten i pin- cen les engrunes voladisses amb precisió matemàtica. L'espectacle distreu el públic. També ens distreu veure com el sobrecàrrec va a l'encalç dels venedors ambulants dins el vaixell. Us ofereixen de tot: rellotges, mocadors de seda, camises, estilogràfiques, corbates... Tot de marques d'anomenada. Tot falsificat.

En sentir el meu nom, uns xicots que també es passegen per coberta, m'interroguen amb la típica desimboltura turca: “És àrab el teu nom? Perquè el títol de la sura trenta-sis —“Ia, Sin”— de l'Alcorà es pronuncia igual”. Curiosa coincidència. Aprofito per demanar si la joventut coneix el llibre sagrat. Em diuen que més o menys. Que és una qüestió de les famílies. “I, d'on ets?”, em demanen. Quan dic que sóc català, em responen que ells són kurds. No és la primera vegada que un interlocutor se m'identifica com a kurd. Però, quan estiro el fil perquè em parlin del Kurdistan, es tanquen en el silenci. Tenen por de parlar. Em fan un gest com dient “no puc parlar, ho hauries d'entendre...”

“Em podeu dir un lloc per menjar bé a Istanbul?”, els demano. “El *Pandeli*,” em suggereix tot seguit el que sembla més gran. “És un restaurant enfilat damunt un dels portals del Gran Basar. La mateixa reina d'Espanya hi ha dinat. Hi heu de prendre els entremesos turcs i el raki. I menjar qualsevol dels nostres plats fets a base d'albergínia. L'albergínia és el principal element de la nostra cuina, de la mateixa manera que el cogombre ho és de la dels grecs... i el de la vostra, quin és?” Els dic que potser el porc en totes les seves possibilitats, que són moltes. “Botifarres, cansalada, embotits, pernil, llom... amb un bon vi negre...” M'adono que potser he dit un doble disbarat (alcohol i porc) en terra de musulmans, i els en demano excuses. I es posen a riure. Saber-se riure de les pròpies —i tan relatives— creences i tradicions és el gran remei contra els fanatismes que tots portem a dins, ateus i creients.

De petit vaig aprendre aquella *Canción del pirata* de José de Espronceda i m'impressionava allò de *Asia a un lado, al otro Europa, y allá a su frente Estambul*. Tant com la tornada del poema, que, ara, de retorn a Istanbul, em topa i reto- pa melòdicament a la memòria, mentre el vent de la mar i el sol de la tarda em peten sobre el rostre:

*Que es mi barco mi tesoro,
Que es mi Dios la libertad,
Mi ley la fuerza y el viento,
mi única patria la mar.*

I ja som davant d'Istanbul. Des del mar, se'ns ofereix una immillorable perspectiva del barri de Sultanahmet, amb Santa Sofia i la mesquita Blava, que creixen a mesura que ens hi acostem. I, en passar per davant de la Punta del Serrall, l'espectacle ens ve donat per l'immens conjunt de palaus de Topkapi. Voltats de vegetació, produeixen una sensació de poder que infon respecte. En l'antigor, l'imperi otomà tenia aquí la seva seu. Quan els ambaixadors davant la Sublim Porta entraven en vaixell per aquestes aigües quedaven colpits per la grandesa del conjunt arquitectònic i per la bellesa de les siluetes que es perfilen des del mar. Dins de Topkapi hi ha el darrer harem, un bell palau oriental.

En una recent mostra a París i a Barcelona, Fatima Mernissi, sociòloga a la universitat de Rabat, ens ha mostrat les fotografies de les dones d'un dels últims harems del segle XIX, el del xa Nasir al-Din Shah. No hi ha al món res més allunyat del que és un harem que el que ha imaginat l'home occidental. Les dones d'aquella família femenina no s'assemblen en res a les que varen pintar imaginativament Delacroix, Fortuny, Ingres o Matisse. Dones rústegues, peludes, mal vestides, malcarades, sense finor ni sensualitat: res a veure ni amb l'erotisme ni amb el somni.

En arribar al port de Sirkeci, hi ha tot de parades de fruita i ens firem. Comprem un tall de síndria enorme, uns gots d'*ayran*, pistatxos i avellanes. I, asseguts com tothom a les escales de la mesquita Nova, que és al davant del port, fem el festí de Baltasar mentre sona en un aparell proper la música de Baba Zula, un grup modern que combina la tradició i l'electrònica, aconseguint sonoritats singulars.

Passejant per Pera

L'antiga Grand Rue de Pera, avui carrer d'Isiklall, al barri de Beyoglu, és una zona de viants ben comercial, travessada pel tramvia. Beyoglu és avui el nom de l'antiga Pera. De sempre ha estat el barri istanbulenc més europeu, amb algunes ambaixades, esglésies cristianes mig amagades o tancades, botigues cares, i basars distingits. La seva situació sobre un turó elevat fa que

sigui ben visible tant des del Bòsfor com des del Corn d'Or. Hi sobresurt la torre de Gàlata que aixecà Justinià. Després de fer un tomb per aquesta via principal, en començar a fosquejar, anem baixant, perden-nos per carrerons tranquils, cap a la plaça d'on surt el ferrocarril subterrani —un dels més antics del món— que ens durà a nivell del pont de Gàlata, per creuar l'estuari.

Abans, però, ens decidim a entrar a fer un te al decimonònic hotel Pera Palas. El vestíbul és buit. El recepcionista se'ns ofereix per mostrar-nos l'habitació 411, on es va allotjar Agatha Christie. Ens col·loca a l'ascensor i ens envia al quart pis, on ens espera un amable cambrer que ens fa passar a la cambra, tota ella un homenatge —fotos, llibres, l'escriptori, algun record— a l'escriptora del suspens i dels crims. Aquí s'hi hostatjaven els viatgers de l'Orient Express en els seus destins cap a Bagdad o Singapur. Amb unes bones vistes sobre el Corn, Agatha Christie, que acompanyava el seu espòs en una expedició arqueològica, mataba les hores rumiant misterioses històries d'assassins que ocorrien dins del luxós tren. I així va néixer *Assassinat a l'Orient Express* (1934).

Baixem de nou al bar, i després d'haver pres el te escarxofats en pomposes butaques victorianes, ens obsequien —gentilesa de l'establiment— amb delicioses pastes de mel, avellana i pistatxo, acompanyades d'un nou servei de te. Són el que en diem "delícies turques". La cortesia de la casa és molt gran i ens sentim afalagats.

Marxem quan ja és fosc. I arribem a l'anomenat "Tünel", el tren subterrani de Beyoglu, construït pels francesos el segle XIX, que us baixa fins al pont de Gàlata. Som a temps de prendre el darrer comboi, que va gairebé buit. I sortim a nit alçada davant les aigües del mar i de l'estuari. Al davant tenim el pont i totes les siluetes d'Istanbul, la mesquita Nova, il·luminada de dalt a baix, el minaret altíssim de la de Solimà, els altres monuments de la ciutat.

A mig pont, amb la meua vella màquina de retratar, intento fer una fotografia, amb exposició, sense trípode, de tota la llum que desprèn la mesquita Nova enmig de la foscor i sobre el reflex de les aigües. Però el pont tremola pel pas dels vehicles i el meu pols tampoc no és massa fi. En sortirà un feix de flaixos lluminosos en la negror de la nit. I em quedaran per sempre els ulls impregnats d'aquesta visió de l'antiquíssima Constantinoble, la més antiga Bizanci, l'entranyable Istanbul, que, com altres indrets del món, duc sempre al cor.

Josefina Llauradó

El conte de la fada que vivia dins d'un pinyol d'oliva

Dibuixos: Rita Culla

*Per a la Maria, en Xavier i en Pepe,
i també per a la Gisela, en Ferran i en Pau*

Tanqueu els ulls i imagineu un bosc ombrívol on hi ha tot d'arbres bonics que creixen cap al cel: faigs de tronc platejat i fulles amb un fistó de borrisol; roures immensos i aurons amb fulles com estels i llavoretes amb ales com de paper de seda. Imagineu un sotabosc de molsa, heures i falgueres, i, aquí i allà, gespes de buixol: milers de flors blanques que s'obren abans que els arbres comencin a verdejar.

Al bell mig d'aquest bosc, de matí de matinet, la claror del dia desvetlla les gotetes de rou. No veieu com es freguen els ulls amb les manones!

Al migdia, les fulles dels arbres juguen a fer la rateta, tot de lluors bellugadisses s'escampen pel voltant, i, al bell mig de la nit, la lluna s'emmiralla a l'aigua del llac, mentre l'òliba s'ho mira.

Aquí, en aquest indret on riu la vida, viuen les fades.

La fada protagonista d'aquest conte es diu Marialluïsa. La Marialluïsa és una fada molt menuda i belluguet: és una fada molt tremendota. Té una cabellera llarga i arrissada de color taronja, un nassarró menut, menudet, ple de piguetes i uns ulls rodonets de color verd que semblen dues avellanetes dins del floc. Cada matí, després d'obrir els ulls i d'alçar-se del llit d'aigua, la fada Marialluïsa va a l'escola. Les fades quan són menudes també van a l'escola perquè els cal aprendre moltes coses: els noms dels arbres, els de les plantes i flors, els dels ocells, mamífers i insectes..., els cal aprendre tot un reguitzell de paraules boniques per poder fer cançons i encanteris.

Un bon dia, mentre les fades menudes eren a l'escola cantant

una cançó de bressol que serveix per adormir teixons, la fada mestra va haver de deixar-les soles. Un picot havia vingut a l'escola a demanar ajuda a la mestra: es veu que un talp havia menjat una metzina i ara no es trobava bé.

Això és el que va explicar el picot, que era el que li havien dit els moixons que piulaven de branca en branca, que era el que els havien dit les granotes de l'estany, que els havia estat contat per un parell de ratolins xics que, mentre jugaven pels sembrats, havien sentit tot d'uis i ais.

Abans d'anar a veure què passava, la fada mestra va dir a les seves alumnes:

—Tornaré aviadet, mentrestant vull que us aprengueu de memòria l'encanteri dels caragols.

I quan la mestra se n'anà, totes les fades menudes començaren a dir, una darrera l'altra, les paraules d'aquell encanteri, més llarg que un dia sense pa i que serveix perquè caragols, llimacs i caragolines deixin estar les fulles dels enciams i vagin a fer un aplec al bell mig del bosc.

Va passar que la fada Marialluïsa aviat se'n va haver atipat de dir paraules, i, belluguet com era, es va alçar del seu lloc i va anar cap a la taula de la mestra. I ves per on, allà hi havia la vareta màgica i sense pensar-s'ho dues vegades la va agafar. Totes les fades menudes saben que està prohibit tocar la vareta d'una mestra, però a la Marialluïsa, en aquell moment, tant se li'n donava d'aquella prohibició, ara podria comprovar si allò dels encanteris funcionava, i tota decidida digué:

Ala de mussol,
fronda de falguera,
feu que aquesta fada
tingui el cap a terra.

I en acabar tocà amb la vareta una de les seves companyes de classe.

Visca! Cridà en veure que el cap li desapareixia i li tornava a aparèixer ran de peus mentre les altres fades la miraven esglaiades.

Flaire de poniol,
cua de guineu,
feu que aquesta fada
sigui flocs de neu.

En va tocar una altra i au vinga, ja en tenim dues d'encantades! Una fada corrent per entre les companyes amb el cap als peus i l'altra voleiant a ple estiu, tota borrallons de neu. La fada Marialluïsa estava molt engrescada. D'encanteris n'aprenien molts, però no els els deixaven dir amb la vareta a la mà, i mira que n'era de divertit fer aquelles coses.

Molsa i rovelló,
pota de perdiu,
feu que aquesta fada
voli fins un niu.

I "clinc" tocà amb la vareta una altra fada que s'enlairà amunt, amunt, cap al tronc d'un faig i anà a espetegar dins del niu d'un picot amb tota la niuada.

Les fades xiques començaren a xisclar i a córrer mentre la Marialluïsa ja hi tornava. Per sort, en aquell moment aparegué la fada mestra que s'havia adonat que s'havia deixat la vareta a l'escola. En veure aquell desori, ràpida com el pensament, li va prendre, a la Marialluïsa, la vareta de les mans i la va renyar d'allò més. Tot seguit va dir un encanteri per tal d'adormir totes les fades.

—Mentre fan nonetes, no fan malifetes.

Llavors agafà la Marialluïsa de la mà i anaren a veure la reina de les fades.

La reina de les fades vivia en una espluga blanca que hi havia sota un llac. Quan la Marialluïsa i la fada mestra aparegueren al seu davant, la reina estava escoltant el que li deia un palet de riu.

—Guaita qui tenim! —digué mirant-les. Què són aquestes cares de pomes agres? Què ha passat?

Tot seguit la mestra explicà fil per randa les malifetes de la Marialluïsa.

**Molsa i rovelló,
pota de perdiu,
feu que aquesta fada
volí fins un niu.**

—És veritat tot això que em diuen? —li preguntà la reina.

La fada Marialluïsa va fer que sí amb el cap.

Aleshores la reina de les fades i la fada mestra van començar a pensar, per veure què podien fer amb una fada que era com el cul d'en Jaumet.

I mentre la reina i la mestra rumiaven la Marialluïsa va veure que darrere una cortina d'aigua hi havia una roca fosca. Amb un tres i un no res, es va plantar davant la roca i, sense que ningú se n'adonés, la va tocar amb les mans. Aleshores la pedra començà a lluir, a brillar, a fer-se transparent i tot seguit, començaren a aparèixer imatges d'enllà del bosc i a la fada Marialluïsa li va semblar sentir una veu que deia: vine, vine, vine... S'adonà que no tenia prou forces per allunyar-se d'aquella roca, sentia que els ulls se li aclucaven, que les cames li feien figa i quan ja estava a punt de caure sota l'encís de les veus, la reina de les fades la va agafar a coll. La reina, amb una esgarrapada, esborrà les imatges i va fer callar la veu de l'ombra fosca que vivia dins la roca.

—Què en farem de tu, belluguet? —digué fent-li una moxaina a la punta del nas. Mira, amb la mestra hem pensat que per tal que puguis aprendre força coses i no ens facis patir més pel que et pugui passar, et tornaràs petita, petitona, petiteta i aniràs a viure dins d'un pinyol d'oliva fins que siguis més gran i assenyada.

—I per què haig d'anar a viure dins d'un pinyol d'oliva?

—Perquè l'olivera és un arbre molt antic i podrà contar-te moltes coses, fins i tot els grecs de l'antigor deien que era l'arbre d'Ate-na, la dea de la saviesa.

—Visca! —digué la fada Marialluïsa picant de mans, perquè ja s'imaginava que el pinyolet d'oliva seria el seu amic i li explicaria moltes rondalles.

Dit i fet, la reina de les fades començà a recitar l'encanteri que hauria de fer possible que la Marialluïsa anés a viure dins d'un pinyol d'oliva:

Aleshores la reina de les fades
i la fada mestra van començar a pensar,
per veure què podien fer
amb una fada que era
com el cul d'en Jaumet.

Aigua de muntanya,
aigua de la mar
vent de tramuntana,
porteu-la ben enllà.

Que sigui gota d'aigua,
que sigui floc de neu,
que caigui prop la terra
on arrelí l'olivera,
que el relisser la trobi
i l'agafi de la mà
i dins d'un pinyolet
vull que la faci estar.

Tot seguit va tocar la Marialluïsa amb la punta de la vareta màgica i, de mica en mica, la Marialluïsa s'anà fent petita, petiteta, petitona fins a esdevenir una goteta d'aigua que portada pel riu, el mar i el vent de tramuntana arribà fins a tocar terra i allà, terra endins, l'arrel d'una olivera la va agafar de la mà i la va fer passar dins de l'arbre i agombolada per la saba, anà a parar dins d'un pinyol d'oliva, on pogué aprendre moltes coses, durant anys i panys, sense fer entremaliadures ni caure en parany.

De tot això ja fa molt de temps i el que no sé és si la fada Marialluïsa encara és dins del pinyol. He preguntat a tort i a dret si algú l'ha vista i sempre, sempre m'han respost que no. Però jo penso que una fada tan tremendota no es deu pas estar tot el dia quieta allà dins i que bé deu sortir de tant en tant a estirar les cames i segur que fora del pinyol en deu fer de l'alçada d'un campanar.

JOSEP MARIA RIPOLL

Poemes del tedi

Dibuixos de Xavier Oriach

Oriach
2004

VIDA QUOTIDIANA, O SEXTINA DEL TEDI

Escasses variacions al llarg dels dies:
davant els finestrals de la mirada
monòtons van passant matins, nits, tardes,
mentre el tedi es fa dolç en els dominis
del que és, al cap dels anys, la nostra vida
quan el no-res se'ns torna quotidià.

Ben poc se'ns mou el món que, quotidià,
ens deixa en blanc les pàgines dels dies:
només pel pas del temps parlem de vida
quan abastem, enllà de la mirada,
el que hauríem volgut com a dominis
abans que els matins se'ns tornessin tardes.

Però només gaudim d'aquestes tardes
en què l'insòlit mor, i és quotidià
tot allò que guardem en els dominis
del que van viure els nostres pobres dies,
que no han estat acció, només mirada:
així ens passa, monòtona, la vida.

Desfila davant nostre aquesta vida
quan dels matins rabents n'hem fet les tardes
que assaborim només amb la mirada:
veiem que tot el que era quotidià
s'ha fet record filtrat pel pas dels dies
mentre ara ens sentim grisos els dominis.

Sempre hem tingut, però, ben pocs dominis:
només s'ha omplert de temps la nostra vida,
que s'ha allargat veient passar molts dies,
ara pintats amb llum suau de tardes,
en què, si el somni ens era quotidià,
no l'abastàvem mai amb la mirada.

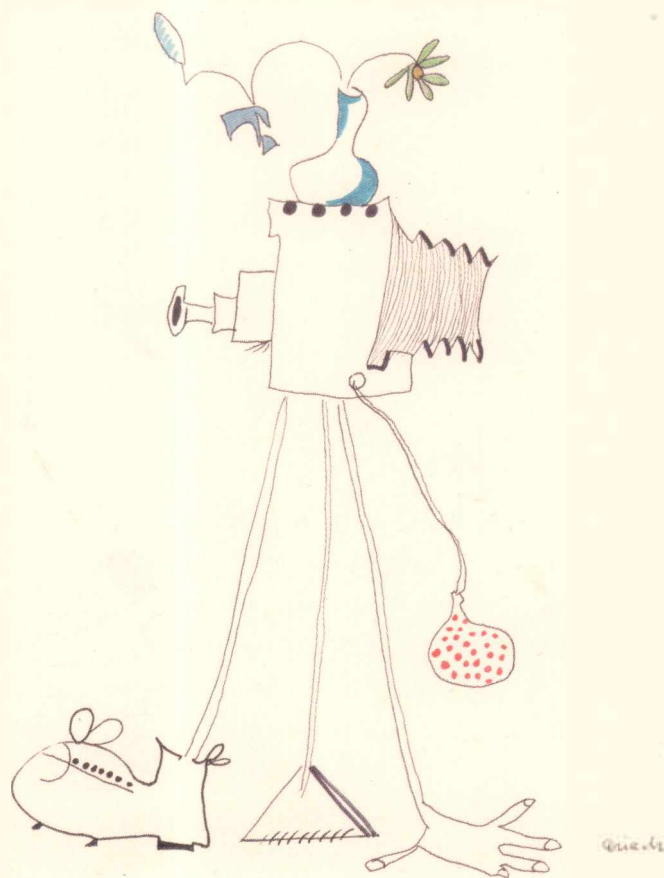
I és ara que veiem com la mirada
a poc a poc ens tanca els seus dominis,
immersa en el quefer que, quotidià,
crema amb un tedi dolç la nostra vida:
com si només haguéssim viscut tardes
en què somniéssim impossibles dies.

Passen els dies amb matins i tardes
en els dominis freds del quotidià
quan reduïm la vida a la mirada.

MARGES

Sóc l'anònim personatge
d'algunes fotografies
—revelades no sé on—
que no mira l'objectiu
i apareix en segon terme
com un extra del cinema.
Sóc el qui només va ser-hi
un moment, passavolant,
i el qui per res no destorba
sempiterns protagonismes.
Sóc el mica, el gens, el sense,
allà on tothom vol ser molt
i n'hi ha que arriben a massa.
Sóc qui és i qui no és,
i tan sols un mer atzar
fa que, als marges de la imatge,
el revelat em delati.

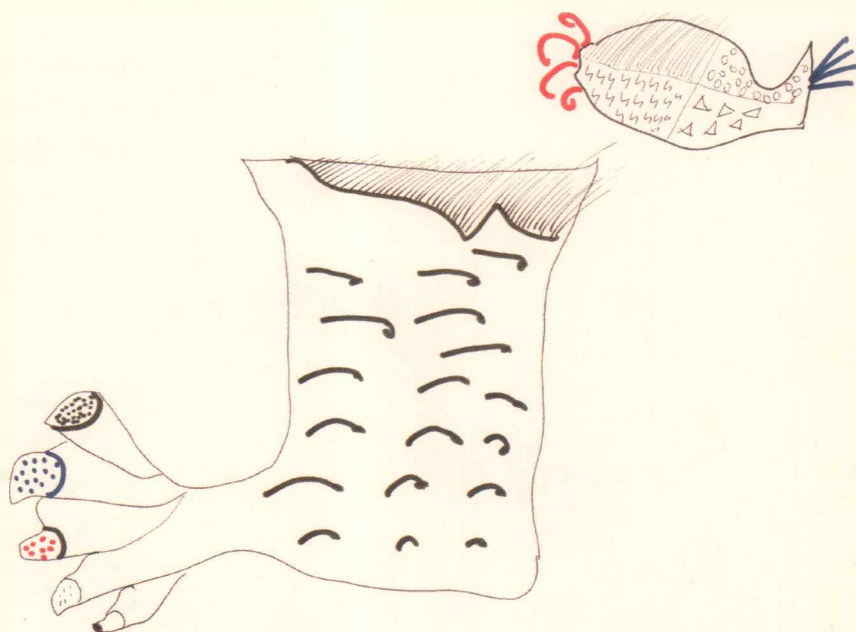
POTSER

Potser només arribo enlloc
i potser hi torno quan me'n vaig;
el no-res, la ruta que faig,
no neix ni mor, ni té tampoc

inici ni mig ni final
per dur-me a cap meta amb sentit.
No tinc repòs, no conec llit
en aquest meu vaivé vital.

Potser, però, si mai sabés
que avanço per assolir un fi,
hauria mort aquell recés

en què em retrobo a mi mateix:
jo només busco en el meu si
el dubte que sempre reneix.

Oliah
2004

MORT

Sóc mort, per molt que sembli que sóc viu:
m'agradaria seure a mirar el món
en permanent oasi d'un estiu
on no em calgués ser actor mirant de front

un públic que no plora i que no riu
quan, sol a l'escenari, el sé a l'entorn.
Vull ser el qui sols actua quan escriu
perquè el sentin uns ulls de qui sap on.

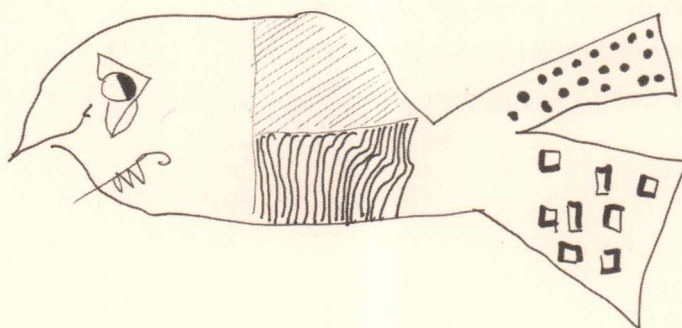
Sóc viu, per molt que sembli que sóc mort:
escolto i miro tot allò que em ve
i que em lliga a aquest món, amarrat fort

al goig extrem o la pena profunda
que tinc en contemplar, sentir, i també
escriure en vers en llengua moribunda.

PISCINA

Com un marcià ridícul,
salto amb casquet i ulleres:
esclat i esquitx sense ones
al so del blau que es trenca.
Maldestre amfibi, invoco
junts mullena i xivarri.
Ni carn ni peix: un cos
que, grotesc, es remou
amb ànsia de domini.

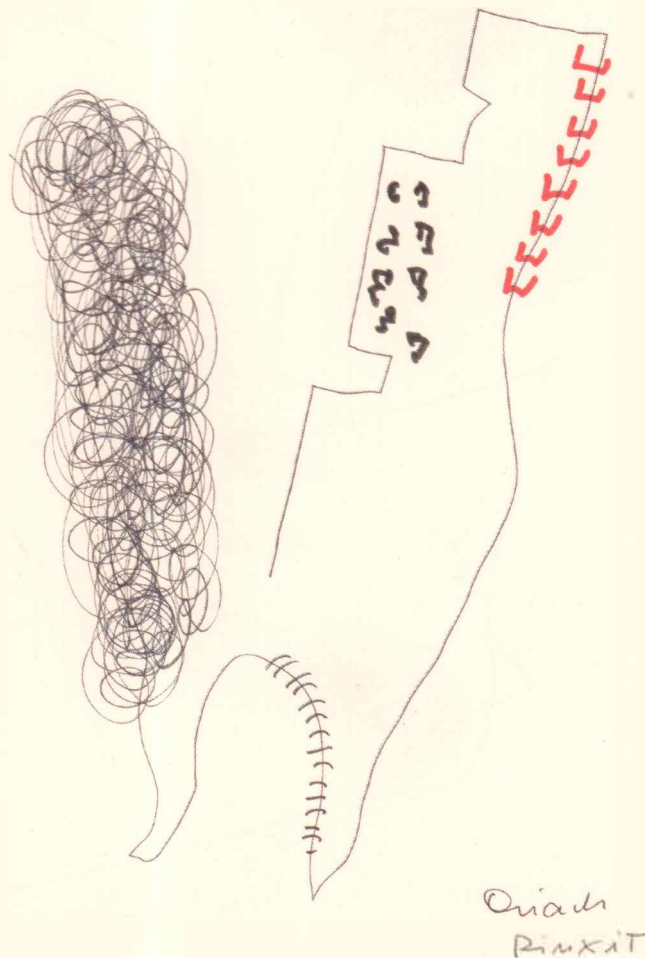
Oriol

COVA

Se m'obren esquerdes entre passadissos,
per calmoses planes se m'hi enfonsen valls,
la bauma s'empassa el groc del migdia:
m'ha acollit la cova que em dorm a la sang.

Les mans que m'arrapen se'm tornen arrels,
els únics somriures que veig vénen d'ombres,
el son que m'ensorra és son de malson:
m'espera la terra que em xuclarà tot.

Tot s'obre, s'enfonsa, m'acull, se m'empassa,
m'arrapa, m'ensorra, m'espera i em xucla.
Caic i tot es trenca. M'enfonso. No hi sóc.
La cova traspua tot el meu dolor.

POEMA D'AMOR

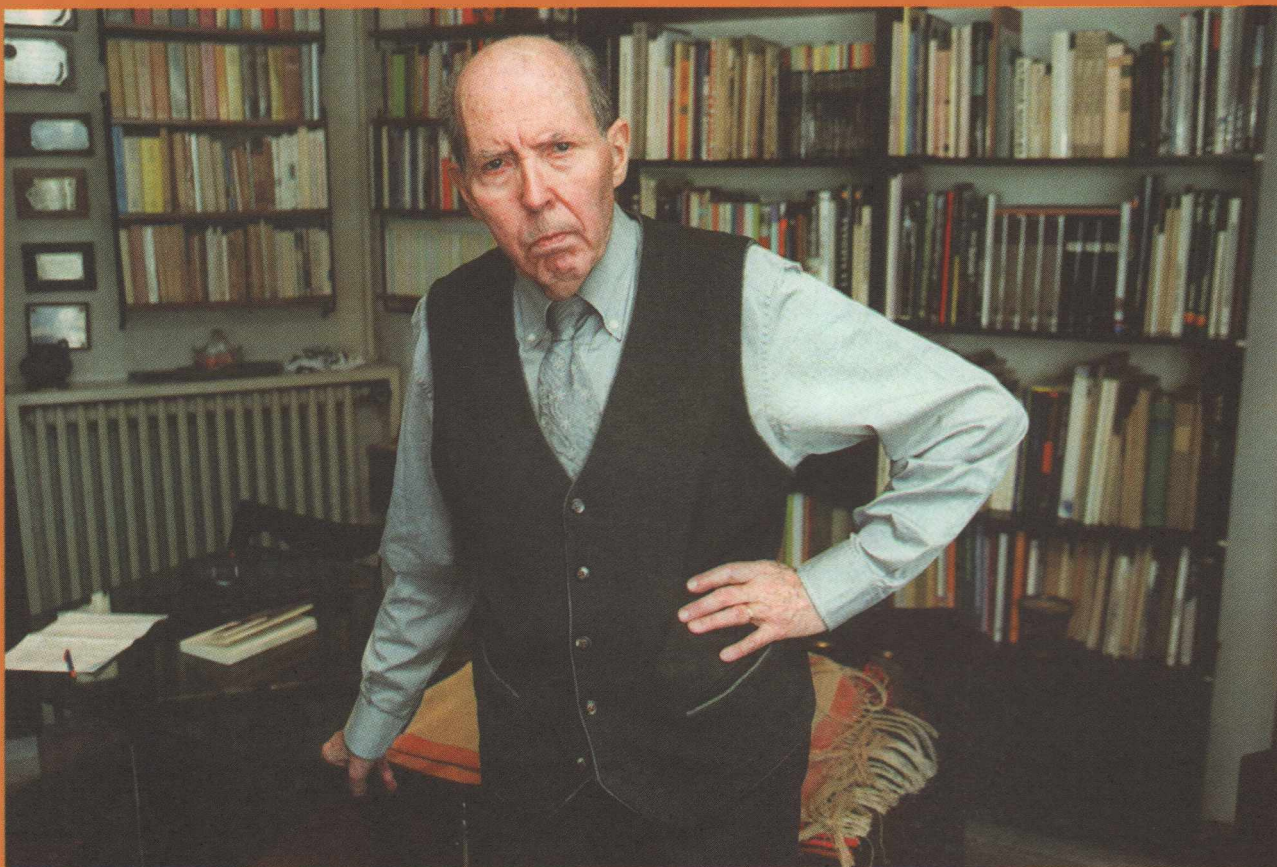
El full se'm divideix en dos espais:
l'un es dibuixa, negre, amb el poema;
l'altre, el blanc que l'envolta, contrast, marc,
se'n separa i, alhora, l'embolcalla,
i en tots dos viu la unió que els fa existir:
pel negre viu el blanc, i el blanc pel negre,
i l'àmbit dels dos junts és un de sol.

Tu i jo no som res més que la pintura
que el contrast ha estampat en aquest full.

Joan Triadú

“La poesia és el nostre principal gènere literari”

Robert Ramos/Avui

Joan Triadú (Ribes de Freser, 1921). Escriptor i pedagog. Per la seva tasca de promotor cultural, va esdevenir un dels símbols de la resistència cultural catalana de postguerra. Va ser un dels fundadors de la revista *Ariel*, i ha col·laborat en nombroses publicacions entre elles *Serra d'Or* i *l'Avui*. Ha estat secretari tècnic d'Òmnium Cultural, director de l'escola Thau i fundador del Consell Català d'Ensenyament.

Ha publicat, entre altres, *Antologia de la poesia catalana, 1900-1950* (1951), *Antologia de contistes catalans* (1951), *Anthology of catalan lyric poetry* (Oxford, 1953), *La poesia segons Carles Riba* (1954), *Llegir com viure* (1963), *Una cultura sense llibertat* (1978), *La novel·la catalana de postguerra* (1982), *La poesia catalana de postguerra* (1985) i *La ciutat dels llibres* (1999). En vers ha publicat *Sonets* (1968) de Shakespeare les *Olímpiques* de Píndar. El 1978 va ser elegit membre adjunt de l'Institut d'Estudis Catalans; ha obtingut el Premi d'Honor Jaume I (1982), el premi Atlàntida per la tasca de crític literari

(1978) i el Premi d'Honor de les Lletres catalanes (1992). El 1998 va ser investit doctor honoris causa per la Universitat Ramon Llull, i el 2001 ha estat guardonat amb la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya.

Després de llegir aquest esplèndid currículum no hi ha dubte que Joan Triadú (que va visitar Castellar el 1975 per fer una conferència a l'Ateneu amb motiu del 500è aniversari de la primera impressió d'un llibre en català) és un dels màxims coneixedors de la literatura catalana.

És per això que em vaig adreçar a casa seva per parlar de literatura catalana i també dels dos últims llibres que ha publicat, que a mi m'han semblat molt interessants, el dietari *Dies de memòria 1938-1940* (2001), del qual ja vaig parlar a *Forja*, i de la seva antologia *100 poesies catalanes que cal conèixer* (2003) en la qual Triadú torna a «triar dur», és a dir es mostra exigent, rigorós i alhora subjectiu (no pot ser d'altra manera) en la seva anàlisi de la nostra literatura i del futur de Catalunya.

Sr. Triadú, l'últim llibre que vostè ha publicat és aquesta antologia poètica "100 poesies catalanes que cal conèixer". En el pròleg hi fa una exaltació de la poesia. ¿Per a vostè la poesia és el principal gènere literari?

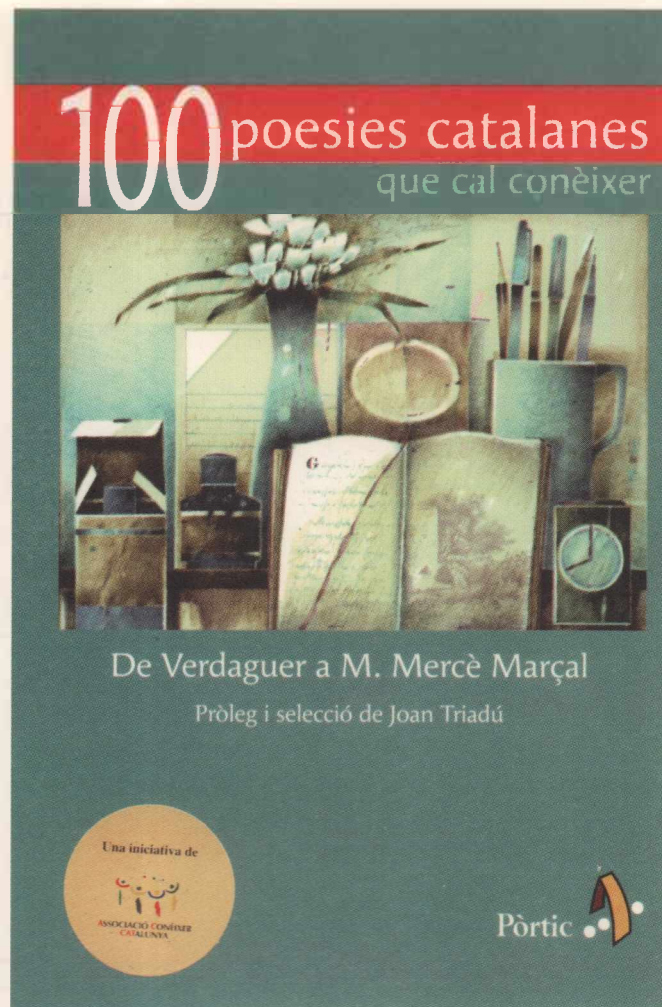
—Sí, per a mi sí. La poesia és el primer gènere que sorgeix en la història de la literatura, almenys com la coneixem a Occident. Pel que fa a Catalunya és el gènere més antic i el que ha tingut més continuïtat. La poesia va més enllà quant a capacitat del poeta en la seva visió del món, la natura, la vida, l'amor, la mort... Des del punt de vista lingüístic és l'art per excel·lència del llenguatge. Carles Riba deia: "La poesia és un actiu de la nació". Certament la poesia és el gènere més característic de Catalunya i l'únic que si fóssim un Estat o un país independent es podria posar al mateix nivell de les principals cultures europees. En novel·la, teatre... tenim èpoques i figures, però no aquesta fluència constant d'autors de gran qualitat.

¿Quins criteris ha seguit a l'hora de cofeccionar aquesta antologia "100 poesies catalanes que cal conèixer"?

—Jo no he pretès fer cap antologia. De fet, el llibre és un encàrrec de l'Associació Conèixer Catalunya (ACCAT) que van editar un primer llibre *100 indrets de Catalunya que cal conèixer* perquè s'havien adonat que molts catalans no coneixien el seu propi país. Després van seguir *100 obres de pintura catalana*, i ara amb aquestes cent poesies que em van encarregar a mi. Tal com indica el títol m'he limitat a fer una relació de cent poesies catalanes que crec que s'han de conèixer. Almenys jo en dono fe de la seva qualitat perquè tots els poemes estan extrets de llibres que jo tinc i he llegit. Però és indubtable que cadascú de nosaltres en podria fer una altra de diferent i continuaria sent vàlida. A l'hora de fer la selecció, he aplegat els poemes per temes: el paisatge, la pàtria, l'amor, la mort, la visió religiosa i idealista... Els poetes seleccionats van de Verdaguer a Maria Mercè Marçal i són tots morts excepte tres: Jordi Pere Cerdà, Josep Palau i Fabre i Miquel Martí i Pol, si bé aquest darrer fa pocs dies que ens ha deixat. Si hagués tingut en compte els clàssics medievals o els poetes vius, la meva feina encara hauria estat més complexa.

¿Quina importància ha tingut per a la nostra poesia l'obra de Miquel Martí i Pol?

—Martí i Pol és un d'aquells poetes que no so-

vintegen en el nostre país ja que és autor d'una obra densa i seriosa alhora. Té una dimensió enormement popular que, per cert, arrenca ja de les escoles. Un cas com aquest no s'havia vist des de Verdaguer. Maragall i Sagarra també van ser molt populars, però almenys en aquest darrer cas ho va ser més pel seu teatre que no pas per la poesia, a desgrat del "Poema de Nadal" i algunes cançons. Ara la gent demana als poetes més interiorització i no tanta cantarella. En el cas de Martí i Pol jo crec que el temps dirà que la seva millor poesia no és la més popular com ara *Paraules al vent*, *El poble* o *La fàbrica*, sinó la més reflexiva i intimista. A més, utilitza un llenguatge normalitzat que s'ha fet llegir, sentir i estimar. És un cas que difícilment es dona a la poesia europea com ho demostra el fet que la seva mort ocupés les portades de tots els diaris, ràdios i telenotícies.

Li sobta que el prestigiós crític nord-americà Harold Bloom hagi dit que la poesia catalana del segle xx és tan o més important que la poesia espanyola de la mateixa època?

—No m'estranya perquè el que diu concorda amb el que ja he expressat abans. El que passa és

que molts mitjans de comunicació d'aquí i també alguns crítics i intel·lectuals practiquen l'autoodi i l'autoflagel·lació, i no donen a la literatura catalana el valor que es mereix. A més, Bloom no ha estat l'únic a destacar la importància de la poesia catalana, també ho ha fet el crític anglès Arthur Terry, amb grans estudis sobre Brossa i Gimferrer, o l'italià Giuseppe Sansone que ha acceptat l'encàrrec que li va fer el Círculo de Lectores per escriure una extensa antologia de la poesia catalana en tres o quatre volums. Aquests encàrrecs no es fan així com així. D'altra banda, jo crec que la literatura espanyola actual no està vivint una època de gran plenitud sinó que passa per un moment mitjà, com tantes altres literatures europees. Durant el segle XX la millor literatura en castellà s'ha fet a Hispanoamèrica. La literatura que sí que està vivint un bon moment és la portuguesa amb autors com Pessoa, Saramago i sobretot Lobo Antunes.

A "100 poesies catalanes que cal conèixer" no parla dels poetes actuals. ¿Quins són els que més li agraden?

—Si n'hagués de fer una llista només esmentaria aquells que he llegit i dels quals ja he parlat en llibres i articles. És el cas de Lluís Solà, Josep Grau, Carles Duarte, Màrius Sampere, Jordi Sarsanedas, entre d'altres. Són poetes de qui ja n'he donat fe de la seva vàlua per escrit. Naturalment hi afegiria Palau i Fabre, a qui conec des dels anys 40. També m'agrada molt un poeta i artista jove, Perejaume, de qui estic llegint la seva última obra, *Obreda*, i que em sembla un personatge importantíssim que fa una aportació de primer rengle a la poesia i l'art català. La continuïtat i qualitat de la nostra poesia està garantida.

I pel que fa a la novel·la catalana ¿quins són els últims títols que destacaria?

—En el cas de la novel·la adopto el mateix criteri que en el cas de la poesia: només esmentaré els títols de les obres que he llegit i sobre les quals he deixat constància per escrit. M'han agradat molt les dues últimes novel·les de Baltasar Porcel, *El cor del senglar* i *L'Emperador o l'ull del vent*. Ahir vaig enviar un article al diari *Avui* comentant *Pa negre*, d'Emili Teixidor, una obra mestra. Aquesta novel·la conjuntament amb les de Porcel, alguna de Carme Riera i *La passió segons Renée Vivien* de Maria Mercè Marçal les considero de les millors que s'han publicat els darrers anys. També trobo molt recomanables les obres de Joan

Agut, sobretot *Gombó* i *Mister Belvedere* i l'última, *Pastís de noces*, encara inèdita, i que jo conec perquè era membre del jurat del Premi Carlemany. Pel que fa a la narrativa també s'haurien de destacar Quim Monzó i Pere Calders, en la seva faceta de contistes més que no pas de novel·listes. Tots aquests autors que he esmentat els podríem presentar on sigui amb la convicció que deixarien en un molt bon lloc la narrativa catalana.

L'any 2001 vostè ens va sorprendre amb un dietari esplèndid "Dies de memòria 1938-1940. Diari d'un mestre adolescent". Ens dona una visió molt personal d'aquella època des d'un punt de vista força original, el d'un jove de 16 i 17 anys i no pas la d'un escriptor adult, com estàvem acostumats a llegir...

—Ara s'acaba d'editar un dietari d'Estanislau Torres *Quasi un dietari (Memòries: 1926-1949)* que m'ha agradat molt malgrat que no tingui gaires pretensions literàries, com ara el que jo vaig escriure. Són documents molt vius i reals d'una època difícil ja superada. Un dietari té la força del fet de la falta de perspectiva que té el qui escriu.

L'escriptor se la juga. Quan jo parlo del bombardeig de Granollers encara tinc al nas la pudor del fum i la pols, i això potser resulti poc literari però és molt real. Aquests dietaris estan fets de petits detalls vitals que són els que li donen la força. Les memòries, en canvi, guanyen en reflexió i perspectiva.

Vostè ha exercit de mestre de literatura durant tota la seva vida. ¿Com veu els canvis que s'han efectuat en la nostra escola que ens han deixat pràcticament sense l'ensenyament de la literatura?

—El problema principal és que la literatura ha perdut el prestigi social que ha tingut en altres èpoques. Avui els alumnes tenen moltes assignatures i els ensenyaments científics i tecnològics s'emporten moltes hores. Això no ho arreglarà el nou govern perquè s'adonaran que la societat no ho demana. Jo crec que les escoles han de fer el mateix que s'ha fet sempre en el nostre país: aprofitar totes les escletxes, per petites que siguin, per introduir la literatura.

Per altra banda, també es constata que les relacions mestre-alumnes han canviat força...

—Sí, però en bona part és per culpa dels mateixos mestres que s'han posat en un pla de "treballadors de l'ensenyament", de funcionaris en definitiva, que fan aquesta feina perquè no n'han trobat d'altra, i que avui són aquí i demà allà... La figura del mestre de tota la vida ha desaparegut, ha perdut prestigi social i també l'autoritat que tenia anys enrere, en part perquè els pares

no els l'han transmès als seus fills perquè ells també l'han perdut... Això que diem dels mestres, però, també és vàlid per altres col·lectius com els metges.

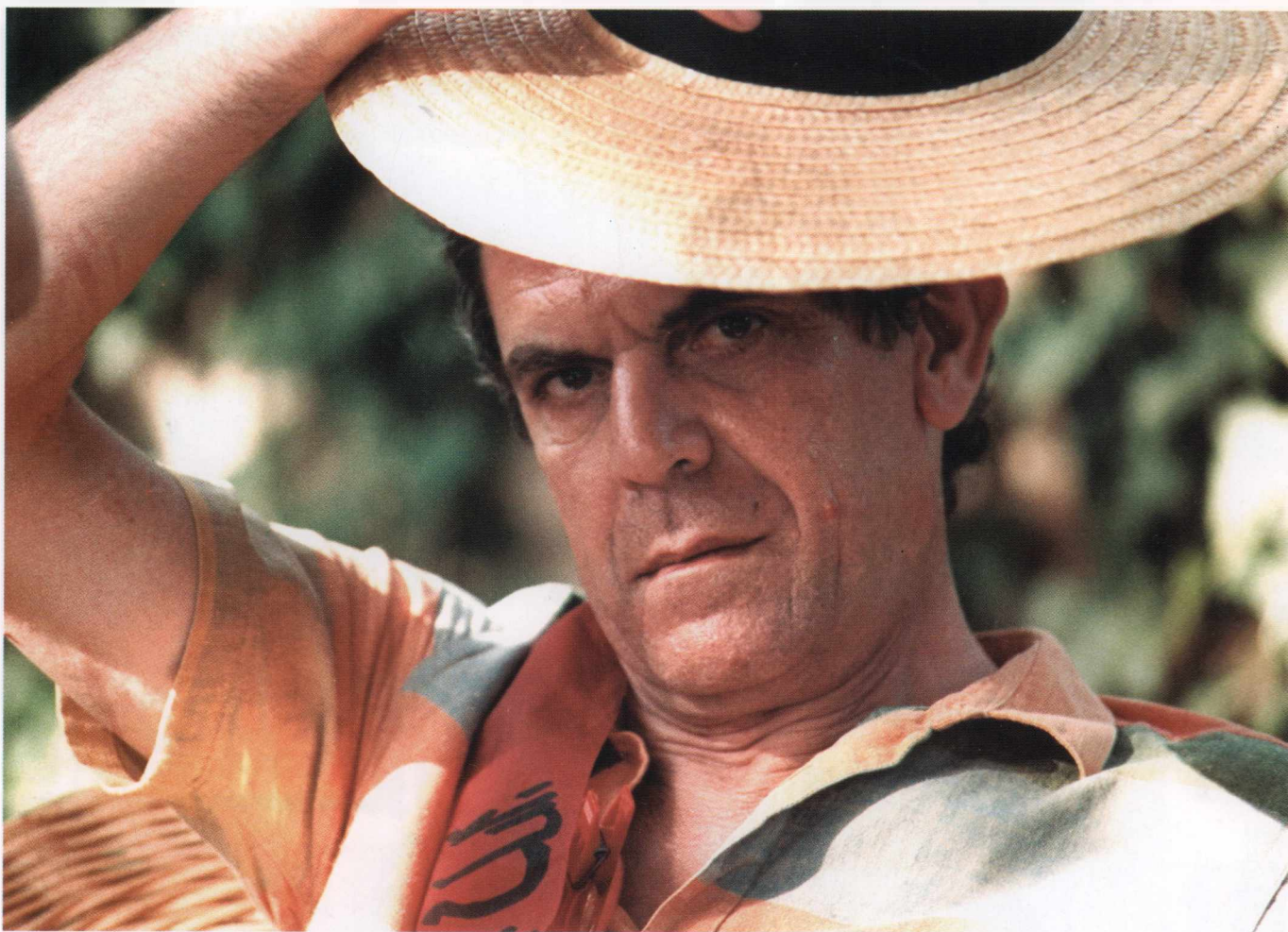
Vostè ha viscut la república, la guerra civil, el franquisme, la transició, l'autonomia... ¿Com veu el futur del nostre país?

—Fa quatre anys, el 1999, quan Jordi Pujol acabava de ser investit una altra vegada president de la Generalitat, em va trobar al pati dels tarongers. Jo el vaig felicitar per la seva reelecció i li vaig preguntar si estava content. Ell em va contestar que content content només ho havia estat la primera vegada, i que ara s'adonava que només havia arribat a mig camí d'on volia anar. Jo també ho crec: Catalunya s'ha quedat a mig camí, en part perquè la falta de consciència nacional d'una part dels catalans no ens ha permès anar més enllà, però també perquè no hem sabut aprofitar prou el que teníem. A més, ara hi ha un altre problema nou que és el de la immigració, que pot complicar el tema ja prou complex de la normalització del català. Jo sempre dic que la llengua és indestruïble de la nostra supervivència. El dia que el català desaparegui també desapareixerà Catalunya: ens convertirem en una simple regió espanyola, més o menys rica, més o menys díscola, però res més.

JOSEP RAMON RECORDÀ
Barcelona, 19 novembre 2003

Xavier Caba
(1928-1996)

Del 20 de setembre al 12 d'octubre del 2003 va tenir lloc a la Nau de la plaça Major una magnífica exposició d'homenatge a Xavier Caba i Company (Castellar, 1928-1996).

L'exposició va ser un gran èxit ja que va estar molt ben muntada i estructurada, i sobretot perquè va saber mostrar perfectament la varietat i qualitat d'un dels nostres millors artistes.

Posteriorment, el 16 d'octubre, l'Ajuntament de Castellar concedia a Xavier Caba la Medalla de la Vila a títol pòstum.

És per tot això que la revista ARTILLETRES us ofereix una separata especial reproduint moltes de les peces que s'hi van poder veure en l'exposició que reflecteixen la seva variada personalitat: pintor, dibuixant, retratista, il·lustrador de llibres, fotògraf, ceramista, realitzador de murals de ceràmica... També hi veurem obres inèdites que han estat curiosament arxivades per la seva dona, Anna Maria Alguersuari.

Esperem que aquestes pàgines d'homenatge serveixin per seguir conservant entre nosaltres la memòria i l'art d'en Xavier Caba.

La pintura d'en Xavi Caba

Esteve Prat i Paz

Mirant l'extensa, diversa, i important obra d'en Xavi Caba observem que va treballar pràcticament tots els vessants de l'art —il·lustració, fotografia, dibuix, pintura, ceràmica—, i que va quedar evidenciada l'estreta interrelació que hi havia en tots ells. De segur que deuria fruir en la seva manipulació, encara que potser també amb algun o altre moment de patiment.

El veiem com un gran observador del seu entorn, tant natural com social, que reflectia una vegada s'havia deixat captivar per ell, ja que moltes vegades hi ha una simbiosi entre captivat i captivador, que no és res més que l'aflorament de la sensibilitat que algunes persones com ell posseïen, i que posteriorment plasmava amb la disciplina i la tècnica que creia més adequada: fotografia, dibuix, pintura...

El veiem també com un gran treballador, no només per la nombrosa obra que ha deixat sinó per l'experimentació i evolució constants, fruit del treball diari i, per tant, disciplinat. Provatures i resultats atrevits, com la pintura sobre full d'or, l'acrílic, la serigrafia, la pintura amb ceràmica sense veure els colors més que una vegada, sortits amb la temperatura del forn, ho avalen.

Quant a la seva faceta de pintor, podem dir que va executar una pintura figurativa i va tocar gairebé tots els gèneres: retrat, figura, paisatge, marina, natura morta... El que potser crida més l'atenció és la netedat del color amb qualsevol tipus de gamma o d'entonació, i amb la infinitat de matisos que sabia trobar a un color. Una paleta neta i vibrant, un color molt net i lluminós, molt treballat i ajustat.

Això sí: amb una predilecció cap a les gammes càlides, a vegades molt càlides, fins al punt de preparar les teles abans de pintar-les amb unes entonacions ja càlides, o de buscar suports que per les pròpies característiques del material ja ho fossin.

S'observa en la seva pintura com, en determinades zones del quadre, ja sigui de dimensions petites o grans, deixa respirar el fons d'aquest sempre amb tons càlids ja prèviament preparats; mai no respira el blanc de fons de la tela —la qual cosa no era del seu agrat—, i d'aquesta manera aconsegueix uns ambients i unes atmosferes molt personals.

El seu sentit compositiu és ajustat, les línies compositives que estructuren els seus quadres guarden sempre un equilibri ponderat, posant l'accent a vol-

tes i segons la seva intencionalitat, o dependent de la temàtica que desenvolupava, cap a un cert moviment i dinamisme, o altres vegades cap a l'estaticitat, amb la sensació de calma, repòs o tranquil·litat.

Moltes vegades utilitzava la línia diagonal en les seves composicions, però també a voltes se servia d'un esquema compositiu a base de plans horitzontals paral·lels, sense cap línia que indiqués profunditat, la qual aconseguia en aquests casos per la gradació del color, per les matisacions —en definitiva, per la perspectiva aèria—, mentre que altres vegades utilitzava un sistema perspectiu convencional, o la conjunció d'ambdós, i creava una profunditat, un espai fictici on l'espectador pot entrar virtualment, i on es veuen perfectament reflectits els diferents termes que formen la composició.

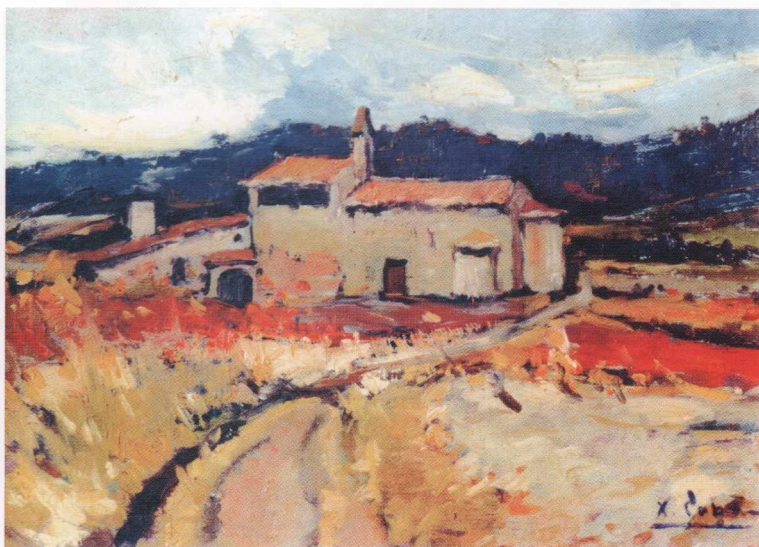
Les línies d'horitzó —presentes en la majoria dels seus quadres, encara que no en tots— solen ser altes, de manera que creen un gran espai fictici dins la tela, espai on es desenvolupa l'acció de l'obra, ja sigui un paisatge obert, en què el que es plasma és l'espai mateix, o bé un paisatge més tancat, o amb construccions, o amb figures... Encara que la línia d'horitzó sigui alta, normalment deixa entreveure una petita part de celatge, el qual és un punt identificatiu, de situació i referència per a l'espectador. La majoria de celatges contenen boires que no són altra cosa que taques de color, amb formes diverses que es conjuguen amb la resta de la composició.

La seva pinzellada, alhora que aporta color a la tela, dibuixa. A voltes es converteixen en petits tocs en forma de punt i coma, de manera que crea un ritme dins la composició. Si bé en la majoria de la seva obra el detall és important, també n'hi ha una part en què n'ha prescindit totalment per donar pas a una gran simplificació de formes a base de taques grosses i pinzellades gruixudes, vigoroses i precises que expliquen perfectament aquesta simplificació, i que només s'aconsegueixen amb un excel·lent domini del dibuix.

Tant en el paisatge com en les marines, a voltes hi introdueix la figura, una introducció difícil si no es domina. D'una manera proporcionada i ajustada, aquestes figures ajuden a entendre o a magnificar l'acció que s'està desenvolupant en l'escena plasmada. A voltes, també ha introduït en el paisatge diferents escenes de fauna.

Quant al retrat, una de les tècniques difícils de la pintura, podem dir que era capaç de captar el retratat —segurament gràcies a la seva etapa d'il·lustrador, i per tant al bon domini del dibuix i de l'observació— amb fidelitat elogiada.

Una obra extensa i important quantitativament i qualitativament, una obra pròpia i personal que reflecteix el caràcter i la personalitat d'un castellarenc que va viure per l'art, en Xavi Caba.

Can Sant Pere
oli sobre fusta, 33 x 24 cm

Sant Feliu del Racó
oli sobre fusta, 33 x 24 cm (1955)

Campanar església de Castellar
oli sobre fusta, 33 x 24 cm

Alzines de Can Casamada, oli sobre tela, 54 x 73 cm (1991)

Glorieta del Palau Tolrà
oli sobre tela, 54 x 73 cm
(1984)

Barri xinès
acrílic sobre tauler
76 x 36 cm (1970)

Músics, tècnica mixta sobre fusta, 65 x 81 cm

Plat, 1977
Gres, Ø 37,5 cm

Peces
Gres, altura 21 cm

Peça
Gres,
altura 21,5 cm

Peça
Gres, altura 36 cm

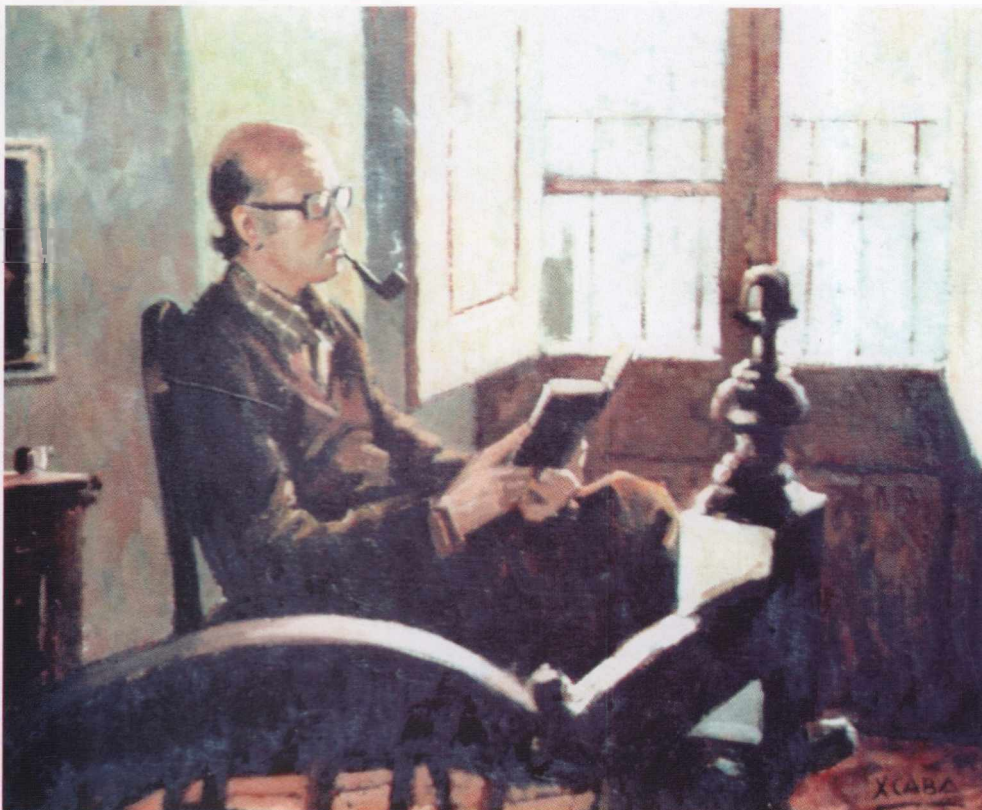
Peça, 1979
Gres,
12,5 x 16,5 cm

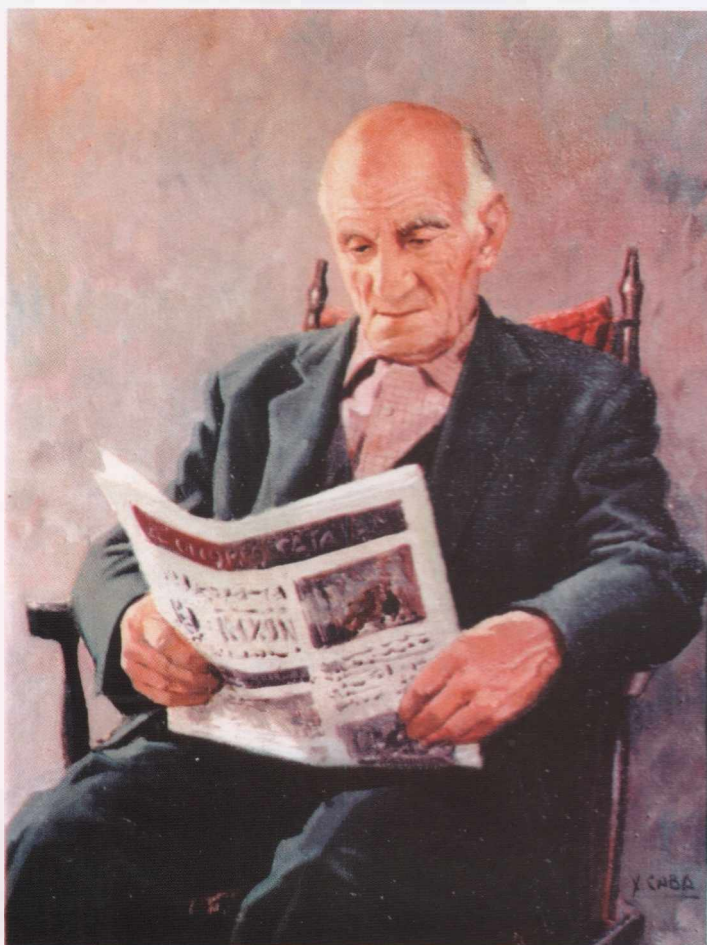
Ariadna Caixach, dibuix, 45 x 29,5 cm (1990)

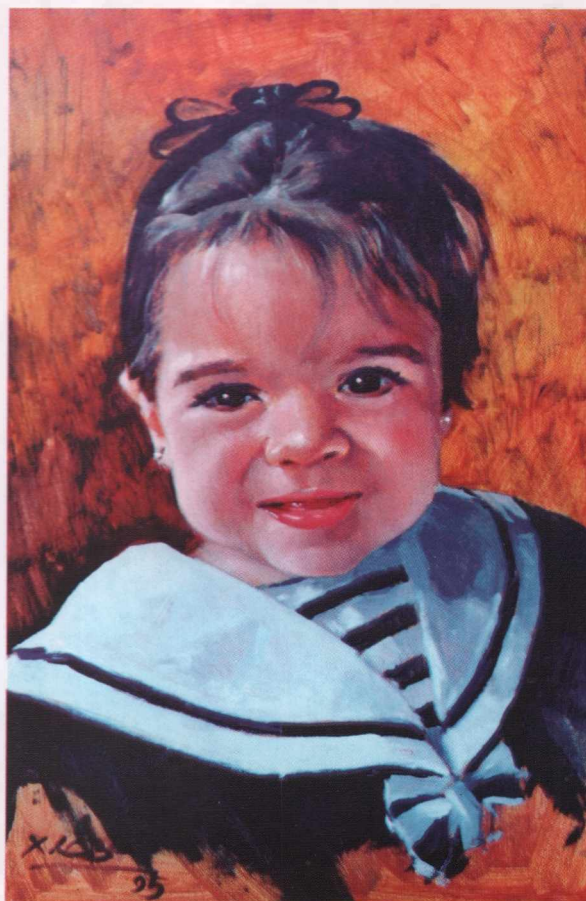
Granera
dibuix, 22 x 31 (1977)

L'amic Caixach
oli sobre tela, 38 x 46 cm

L'avi Tort, oli sobre tela, 61 x 46 cm (1961)

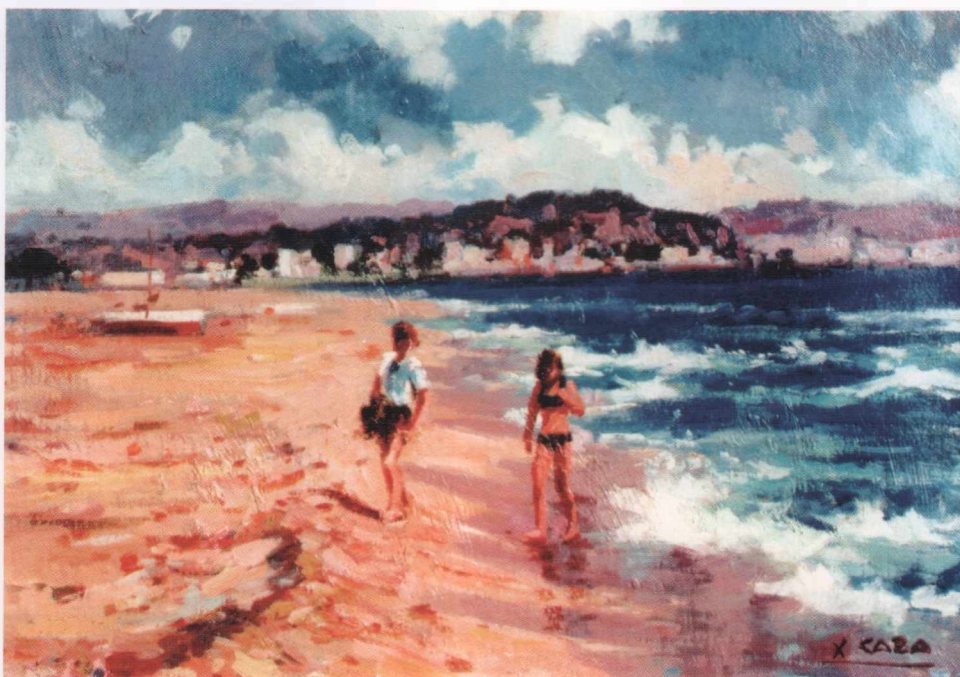
Núria Clotet Sala
oli sobre tela
35 x 24 cm (1995)

Las Viñas, Sierra Morena, oli sobre tela, 81 x 60 cm (1990)

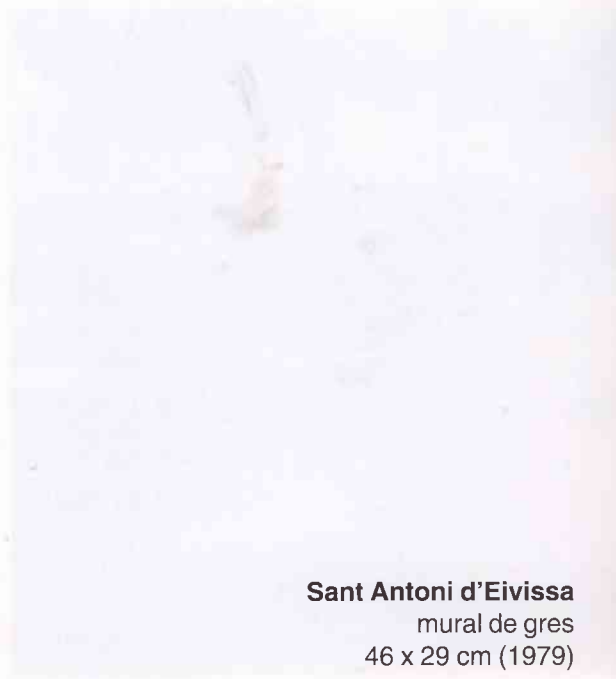
Vilanova i la Geltrú, oli sobre tela, 54 x 73 cm

Torredembarra
oli sobre tela, 24 x 35 cm

Montserrat, oli sobre tela, 50 x 100 cm (1987)

Sant Antoni d'Eivissa
mural de gres
46 x 29 cm (1979)

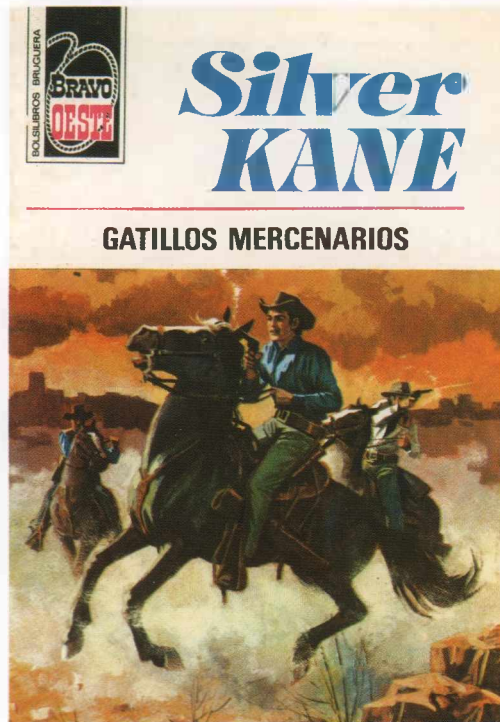

Barca
mural de gres
39 x 18 cm (1979)

Il·lustració gòtica, portada llibre (1972)
oli sobre cartró, 46 x 28 cm

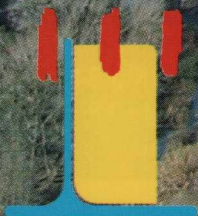
Il·lustració, portada llibre,
oli sobre cartró.

Fotografia

Aquesta separata s'ha editat amb el suport de:

Ajuntament de Castellar del Vallès

«La immobiliaria del poble»

FINQUES CASTELLAR

Cra. de Sentmenat, 74
Tel. 93 747 22 62
Castellar del Vallès

e-mail: finquescastellar@hotmail.com
www.finquescastellar.com

FONS D'ART WATTS

US AGRADA L'ART? EN SOU AFICIONATS?

WATTS-ART us convida a visitar la seva Sala i gaudir de les 15 exposicions que s'hi fan anualment en les quals participen acreditats pintors de diferents estils: Pepa Beotas, Xavier Caba, Calventus, Carnicé, Antoni Costa, Duran-Camps, Fortuny, Fuentetaja, Giner Bueno, Alfons Gubern, Joan Lleixà, Marsal, Pere Marra, Mercadé, Esteve Prat, Raimon Roca, Serra-Santa, Torrecilla, Joan Tort, Valls Areny... i altres.

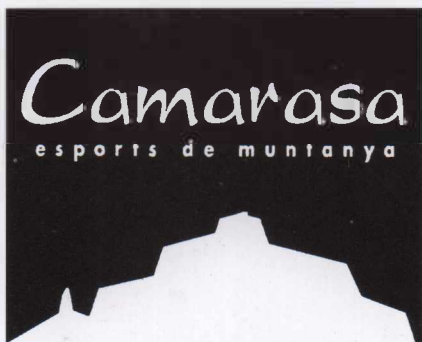
WATTS-ART té un Fons d'Art del qual podreu obtenir obres a termini i sense recàrrec.

INFORMEU-VOS-EN

Sala d'Exposicions
WATTS-ART

Sant Pere d'Ullastre, 9
Castellar del Vallès
Tel. 93 714 55 71

Horari: Feiners de 18 a 21h
Festius de 12 a 14 i de 18 a 21h

Sant Pere, 12 local 3 - Tel. 93 727 42 87
08201 SABADELL
camassa@mail.com - www.grupcordada.com

PERARNAU
Assessoria

ASSESSORAMENT D'EMPRESSES
FISCAL - LABORAL - COMPTABLE

Jordi Perarnau i Torné

Montcada, 21
08211 Castellar del Vallès
Telèfon 93 714 84 02 • Fax 93 714 22 60
E-mail: Perarnau@cecot.es

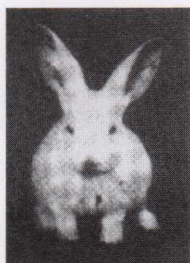
TEIXITS PASCUET S.L.
Roba per a la llar

Major, 31
Tel. 93 714 52 35
CASTELLAR DEL VALLÈS

Jordi
casa Germans Masaguer, S.L.

JOIERIA - RELLOTGERIA - OBJECTES DE REGAL

Barcelona, 11 - Telèfon 93 714 55 95
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

FRUTOS
CASA PIONERA DEL
«CONEJO AL AJILLO»

Lleida, 12
Teléfono 93 714 64 94
CASTELLAR DEL VALLÈS

LA NOVA TINTORERIA CASTELLARENCA
AL SEU MILLOR SERVEI

Barcelona, 76 (cantonada plaça Europa)
☎ 93 714 34 56

SERVEI A
DOMICILI

Carrer Nou, 3
Castellar del Vallès
www.lavolta.es.vg

☎ 93 714 33 77

NÚVIES

Av. Sant Esteve, 112-120

Tel. 93 714 47 60

CASTELLAR DEL VALLÈS

IMMOBILIÀRIA / ENGINYERIA / CONSTRUCCIÓ
C/ CLAVÉ, 7 - 93 714 52 85 CASTELLAR DEL VALLÈS

a s s o c i a c i ó
c o m e r c i a n t s

Acc
castellar del vallès

Castellà Canudas

LLUM- FORÇA - AIGUA - CALEFACCIÓ

Clavé, 11 D - Tel. 93 714 59 06
Castellar del Vallès

AUTOSERVEI
SANT
ESTEVE

«La botiga del

astell»

Av. de Sant Esteve, 19 - Tel. 93 714 58 89
08211 Castellar del Vallès

contrucciones

Antonio Ramírez, s.l.

Cra. de Sentmenat, 74, baixos
Castellar del Vallès
Tel. i fax 93 714 61 55 - Mòbil 629 72 69 69

F A R M À C I A

DOLORS ROS

AV. SANT ESTEVE, 71 - TEL. 93 714 50 25
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

aluminis
cat

ROGER DE LLÚRIA, 4
castellar del valles

937143115
629813567

Corbats d'alumini, portes,
finestres, persianes,
mampares de bany,
mosquiteres, tendals
cortines exterior
i vidres en general

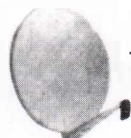
Restaurant

FRUTOS RAMÍREZ

CONEJO AL AJILLO

DIMECRES TANCAT

Lleida, 8 - Tel. 93 714 58 90
08211 Castellar del Vallès

Servicio técnico:
TV. COLOR • VÍDEO
HI-FI • ANTENAS
Todas las marcas

SERVICIO
AUTORIZADO:

SHARP
DAEWOO

REPARACIÓN Y VENTAS

Electrónica M.T.V.

Jaume I, 32 - (cantonada Prat de la Riba)
Tel. 93 714 22 53 - CASTELLAR DEL VALLÈS

**Centre Dietètic
i Nutrició**

TOT EN ALIMENTS NATURALS,
INTEGRALS I HERBORISTERIA

Av. Sant Esteve, 21 - Tel. 93 714 58 89
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS
Cremat, 11 - Tel. 93 788 54 32
TERRASSA

Agència
RENAULT

Taller

VILA CLARA, S.A.

Passeig, 72 - Francesc Layret, 41
Tels. 93 714 51 93 - 93 714 24 38
Fax 93 714 86 52 - CASTELLAR DEL VALLÈS

Marina

DISSENY EN MOBLES
DE CUINA I BANY

Santiago Rusiñol, 31
Tel. 93 714 57 07
Castellar del Vallès

**ESTEVE
MARCS**

Emmarcacions
litografies
quadres
exposició
miralls
articles de regal

Dr. Rovira, 25, baixos - Tel. 93 714 48 93
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

**JUGUETS - ESPORTS - PAPERERIA
TROFEUS ESPORTIUS - REGAL INFORMAL**

STOP

Major, 56-58 - Tel. 93 714 60 55
Cra. de Sentmenat, 78 - Tel. 93 714 28 74
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

 **FARMÀCIA
Casanovas**

Lda. Rosalina Ros Casanovas

Av. Sant Esteve, 3 - CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. 93 714 33 76

CITY SEC

la boutique de la tintoreria

SEC•OR TINTORERIES, S.L.
Av. Sant Esteve, 76 - Tel. 93 714 74 13
CASTELLAR DEL VALLÈS

MARTIN ESTANC

TABAC - DIARIS - OBJECTES DE REGAL

Av. Sant Esteve, 29
Tel. i fax 93 714 59 72
08211 CASTELLAR DEL VALLÈS

EL MILLOR EQUIP EL TENS A

CM62

INFORMÀTICA

Major, 62 - CASTELLAR DEL VALLÈS
Tel. i fax 93 714 66 66
<http://www.castellar.com/cm62>
e-mail:cm62@cm62.com

Tel. 93 715 96 30 - Sala Boadella, 10 bis - Local A
Castellar del Vallès - cdvalles@cm62.com

AUTOVAT, S. A.

Servei oficial

VENDES: Cra. de Sabadell, 50 - Telèfon 93 714 87 53
TALLER: Terra Alta, 11 - Telèfon 93 714 84 80
Fax 93 714 33 85
Polígon Industrial Can Carner
CASTELLAR DEL VALLÈS

Castellargraf, S. L.

Puig de la Creu, 3
Telèfon i fax 93 714 51 42
castellargraf@telefonica.net
08211 Castellar del Vallès

artilletes

Núm. 38 - Any XVIII- Març 2004

Direcció i coordinació: Josep Ramon Recordà

Col·laboren en aquest número:

Miquel Descot, Anna Crowe, Jordi Sarrate,
Jacint Torrents, Josefina Llauredó, Rita Culla,
Josep Maria Ripoll, Xavier Oriach,
Josep Ramon Recordà, Esteve Prat

Edita: Artilletes

Av. Josep M. Valls, 35
08211 Castellar del Vallès

Fotocomposició i impressió: Castellargraf, S.L.
Puig de la Creu, 3 - 08211 Castellar del Vallès
Dipòsit legal: B. 14.427-1986

Portada: "Castellar", obra de Xavier Caba
Preu de subscripció any 2004: 12 euros

**TERMINI DE
LLIURAMENT
DELS TREBALLS:
31 DE MAIG DE 2004**

**V CERTAMEN LITERARI
DE CASTELLAR
JOAN ARÚS**

Ajuntament de
Castellar del Vallès

PERE ROCA I ROUMENS / ARQUITECTE

CATALUNYA, 99 BAIXOS / TEL. 93 714 61 05 / CASTELLAR DEL VALLÈS

artil·letre

Núm. 38 • Castellar del Vallès • Març 2004 •